

UNIVERZITA PALACKÉHO

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Veronika Michálková

Politický systém Velké Británie

Olomouc 2012

Vedoucí práce: Mgr. David Hampl, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Politický systém Velké Británie“ vypracovala samostatně za použití uvedených informačních zdrojů.

V Olomouci dne

.....

Poděkování

Chtěla bych poděkovat panu PhDr. Davidu Hamplovi za vstřícný přístup, cenné rady a připomínky, které mi pomohly při zpracování mé bakalářské práce.

Obsah

Úvod	6
1 Britský tradiční politický systém	7
1.1 Souhrnné informace o Spojeném království	7
1.2 Formování Spojeného království Velké Británie a Irska	13
1.3 Charakteristika britského politického systému	14
1.3.1 Zákonodárna moc	15
1.3.1.1 Parlament	16
1.3.1.2 Horní sněmovna	18
1.3.1.3 Dolní sněmovna	19
1.3.1.4 Panovník	21
1.3.2 Výkonná moc	21
1.3.2.1 Předseda vlády	22
1.3.2.2 Kabinet	23
1.3.2.3 Vláda	25
1.3.3 Soudní moc	26
1.3.3.1 Vývoj a charakteristika britského soudnictví	27
1.3.4 Místní správa	27
2 Volební systém Velké Británie	29
2.1 Britský většinový volební systém	30
2.2 Organizace a průběh voleb	31
2.3 Referendum	33
2.3.1 Referendum o setrvání Velké Británie v Evropských společenstvích	33
2.3.2 Referendum ke změně britského volebního systému do Dolní sněmovny parlamentu	34
2.3 Všeobecné volby Velké Británie v roce 2005	35
2.4 Všeobecné volby Velké Británie v roce 2010	36

3 Stranický systém Velké Británie	38
3.1 Stranický systém Velké Británie.....	39
3.1.1 Vývoj britského stranického systému	39
3.2 Politické strany Velké Británie	40
3.2.1 Celobritské politické strany	41
3.2.1.1 Konzervativní strana	41
3.2.1.2 Labouristická strana	42
3.2.1.3 Liberálně demokratická strana	43
3.2.2 Strany regionálního charakteru	44
3.2.2.1 Skotská národní strana	44
3.2.2.2 Strana Walesu	45
3.2.2.3 Strany Severního Irska	45
3.2.2.3.1 Ulsterská unionistická strana	46
4 Současná politická situace ve Velké Británii	46
4.1 Britská politická scéna po všeobecných volbách 2010	46
4.2 Současné obsazení britské vlády.....	48
Závěr	49
Prameny a literatura.....	50
Elektronické zdroje.....	51
Seznam použitých zkratk	53
ANOTACE	

Úvod

Cílem této práce je charakteristika politického systému Velké Británie. Analyzován bude vývoj i dnešní podoba daného politického systému, jeho všeobecné vlastnosti a náležitosti, a to v historickém, geografickém, sociálním, ale také ekonomickém kontextu. Popsány budou důležité instituce fungující v rámci tohoto celku.

Tato bakalářská práce bude rozdělena celkem do čtyř hlavních kapitol. V první kapitole se budeme věnovat souhrnným informacím o daném teritoriu, historickým vývojem daného území a obecným vymezením tohoto britského politického systému. Zohledněny budou veškeré důležité orgány zajišťující správný chod tohoto mechanismu, rozčleněny a popsány budou také jednotlivé složky státní moci spolu s jejich klíčovými představiteli.

Druhá kapitola nás seznámí mechanismem volebního systému Velké Británie, opět s přihlédnutím k historickému vývoji, ale i postupně prováděným změnám v posledních letech. Shrnutí a srovnání budou výsledky dvou posledních britských všeobecných voleb.

Ve třetí kapitole se budeme zabývat problematikou politických stran a stranického systému. Popsán bude jeho vývoj a tradiční pojetí, představeny budou také významné politické elity a členové britských politických stran několika posledních desetiletí.

Ve čtvrté kapitole se zaměříme na analýzu volebních preferencí z roku 2010, také na tendence v současné britské politice. Nastíněno bude také obsazení nejvyšších vládních postů a řešení problémů, kterým dnešní Británie čelí.

Problematikou jednotlivých aktuálních témat v rámci struktury politického systému Velké Británie se zabývá řada autorů. Z českého prostředí můžeme jmenovat například Lenku Rovnou a *Kdo vládne Británii?*, Blanku Říčovou a *Komparaci politických systémů I*. Publikace, jež jsou zaměřené na historický vývoj země a její politické kultury jsou například *Dějiny Británie* Kennetha Morgana anebo *Dějiny moderní Británie* Ellise Wassona.

Významným zdrojem aktuálních informací, ale i historických dat jsou oficiální internetové stránky jednotlivých britských vládních institucí, na kterých sami představitelé britské politické scény publikují své postřehy ze současné politiky i z dob minulých. Zajímavým zdrojem informací jsou také české portály, které se zabývají problematikou zahraniční politiky.

1 Britský tradiční politický systém

Tato kapitola je zaměřena na úvodní informace o Spojeném království Velké Británie a Severního Irsku¹, které jsou v kontextu s politickým systémem země. Nastíněny budou základní geografické údaje země, její historický vývoj v politických souvislostech, ale také teritoriální formování Spojeného království do jeho dnešní podoby. Tato část práce bude zaměřena také na charakteristiku tradičního britského politického systému, jeho principy a základní znaky. Část kapitoly se bude věnovat také základnímu rozdělení moci ve státě a institucím, které jsou s tímto dělením spjaty.

1.1 Souhrnné informace o Spojeném království

Pro pojmenování tohoto území se využívá hned několik názvů. Vztah mezi těmito pojmenováními lze charakterizovat takto: Spojené království se jako celek skládá ze čtyř jednotlivých zemí, a to Anglie, Skotska, Walesu a Severního Irsku. Velká Británie se skládá pouze z Anglie, Walesu a Skotska, nezahrnuje území Severního Irsku.

Spojené království je ostrovní stát, jehož břehy omývají vody Atlantského oceánu. Území tvoří ostrov Velká Británie a část ostrova Irsko, spolu s několika dalšími menšími ostrovy, a to s celkovou rozlohou 243 610 km². Co se týče polohy, nachází se tento stát na severozápadu od kontinentu Evropa, s nímž je spojen Eurotunelem. Hlavním městem, a zároveň centrem všech nejvýznamnějších státních institucí, je Londýn (*London*). Spojené království je dvaadvacátým státem s nejvyšším počtem obyvatel. Celková populace činí 63 047 162 obyvatel. Britové se stahují většinou do měst (92%), jen zlomek lidí žije na venkově.²

Do Velké Británie již v minulosti přicházela značná část přistěhovalců, hlavně z důvodu velké politické i náboženské svobody. Ve svých zemích totiž mnohdy byli perzekuováni nedemokratickými či totalitními režimy.³ Zejména po roce 1945 Británie zaznamenala velký příliv evropských uprchlíků, v 50. a 60. letech 20. století sem hojně přicházely komunity z Indie či Asie. Od 70. let 20. století hledali v Británii útočiště také ugandští Asijci, imigranti z Latinské Ameriky, Jihovýchodní Asie a Srí Lanky. Značná část

¹ Dále budu v textu využívat pro zjednodušení termín Spojené království.

² Central Intelligence Agency. Spojené království Velké Británie a Severního Irsku [online]. *The World Factbook*, [cit. 2012-28-05]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/uk.html>.

³ WASSON. E., *Dějiny moderní Británie*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. s. 345.

britských přistěhovalců jsou původní obyvatelé bývalých britských kolonií, tedy Afriky, Indie, Pákistánu či oblasti Karibiku. Dochází tak k vzájemnému prolínání různých etnik a pochopitelně také jejich kultur. Největší zastoupení, co se týče obyvatelstva, drží Angličané (83,6%), dále Skotové (8,6%), Velšané (4,9%) a Severní Irové (2,9%).

Oficiálním národním jazykem je angličtina. Její podoby se mohou vzhledem k regionální poloze významně lišit. Současně s jazykem anglickým je užívána také velština, skotská a irská galština. Za nejčastěji vyznávané náboženství můžeme zcela jistě považovat anglikánské. Národní měnou je Libra šterlinků (GBP). Hymnou Spojeného království je píseň *God Save the Queen (Bože, chraň královnu)*. V případě, kdy by na britský trůn usedl král, pak by národní hymna nesla název *God Save the King (Bože, chraň krále)*.⁴ Spojené království má výrazné kulturní a tradiční prvky, je ekonomicky velmi silným a nezávislým státem.

Území Velké Británie je osídleno již více než čtyři tisíciletí. Původní obyvatelstvo sem přišlo ze Středomoří. Británie byla již v dávných dobách napadána válečníky a dobyvateli, kteří si nárokovali toto území s čestným postavením nejen v evropské politice. Osídlení Kelty sahá až do 6. století př. n. l.⁵

Evropu seznámil s územím Británie při svých válečných taženích Gaius Julius Caesar. Dobývání Římany symbolizuje například významná památka Hadriánův val⁶ (*Hadrian's Wall*) na území Skotska. Za římské nadvlády se zde začaly, spolu s jinými prvky lidského osídlení, budovat také první soudní dvory či úřady. Pořádek a dohled nad převážně keltským obyvatelstvem držely přítomné legie římských vojsk. Prohlubovala se také gramotnost a částečně docházelo k ovlivňování obyvatel křesťanstvím.⁷

Ve čtvrtém století vystřídaly Římany anglosaské kmeny- Anglové, Sasové a Jutové. Tyto kmeny zde vytvořily sedm království, která nejprve úspěšně odrážela normanské nájezdy, avšak v roce 1066 Normané v čele s Vilémem Dobyvatelem převzali moc nad Británií. Během středověku se také území muselo potýkat s morovou nákazou, vznikaly mnohé ctěné památky a stavby. Na trůn dosedl rod Plantagenetů. Po prohrané stoleté válce a překonání morové epidemie začala země opět prosperovat.⁸ Přišlo období vlády Tudorovců, po něm se následníky trůnu stali panovníci z rodu Stuartovců. V zemi se začaly objevovat

⁴ Central Intelligence Agency. Spojené království Velké Británie a Severního Irska [online]. *The World Factbook*, [cit. 2012-28-05]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/uk.html>.

⁵ MORGAN, K. O. *Dějiny Británie*. Praha: Nakladatelství lidových novin. 1999. s. 24.

⁶ Toto opevnění vybudované v letech 122-132 římskými vojáky představovalo linii severní hranice Římského Impéria. Pozůstatky valu byly v roce 1987 uvedeny na Seznam světového dědictví UNESCO.

⁷ MORGAN, K. O. *Dějiny Británie*. Praha: Nakladatelství lidových novin. 1999 s. 25.

⁸ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?*. Praha: Slon, 2004. s. 24

nepokoje, král Karel I.⁹ řešil neustálé neshody s parlamentem. Následná občanská válka vyústila ve svržení krále a Británie se v období 1649-1660 stala republikou, v jejímž čele stál Oliwer Cromwell ve funkci Lorda Protektora. Po Cromwellově smrti došlo k obnovení monarchie a restauraci rodu Stuartovů. Na trůn usedl syn Karel II. Ačkoliv byl král povinen akceptovat požadavky parlamentu, jeho vláda směřovala k absolutismu. Opozice proti královskému absolutismu byla posílena za absolutistické vlády Jakuba II. Opozice proti králi se spojila s jeho zetěm, Vilémem III. Oranžským, začala Slavná anglická revoluce. V roce 1688 se Vilém III. Oranžský spojil s anglickými vojsky, Jakub II. byl svržen a dne 23. února roku 1689 byli společně jmenováni panovníky země Vilém III. Oranžský a Marie II. Stuartovna. Ovšem moc panovníka již byla omezena a závisela na parlamentu, čímž se začala budovat tradiční britská konstituční monarchie. Moc ve státě byla rozdělena a panovníkovy pravomoci byly omezené parlamentem.¹⁰

Na britský trůn usedl v roce 1714 první panovník Hannoverké dynastie.¹¹ Hanoverští panovníci se osvědčili jako velmi zdatní politikové. Skvěle se orientovali v mezinárodních vztazích, vyhlašovali volby do parlamentu, který také pravidelně svolávali, popř. rozpouštěli. Na starost měli také vedoucí pozici v armádě, anebo jmenování vůdčích osobností jednotlivých ministerských resortů, dále soudce, církevní hodnostáře a armádní velitele. Vedle politické scény došlo k velkým pokrokům také v oblasti průmyslu a obchodu. Parlament byl výrazně reformován prostřednictvím reformních zákonů. Tomuto tématu bych se ráda věnovala dále v textu, v příslušné kapitole.

Po bojích s Napoleonem přišlo období tzv. Viktoriánské Anglie. Britské impérium nadále sílilo, rozvíjela se politická kultura a stát se stával čím dál více vyspělejší. Rozvíjela se dopravní síť, skotské a irské elity začaly pronikat do politického dění. V průběhu inovativní průmyslové revoluce¹² se objevil značný nárůst počtu obyvatel. Po sto letech země dosáhla téměř dvojnásobku obyvatelstva. Projevily se také tendence obyvatel migrovat z venkova do měst.¹³ Přes svoji územní roztržitost bylo Britské impérium silnou a odolnou velmocí.

⁹ Panovník Karel I. Stuart byl zajat svými protivníky z řad parlamentu, a pro neuznání konstituční monarchie se následně dočkal odsouzení k popravě dne 30. ledna roku 1649.

¹⁰ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?*. Praha: Slon, 2004. s. 25-26.

¹¹ Prvním panovníkem z rodu Hannoverů se stal král Jiří I.

¹² Průmyslová revoluce v Anglii znamenala přechod od řemeslné výroby a manufaktur k modernějším technologiím tovární výroby. S tímto procesem je spjat pojem proletarizace, čili vznik početné dělnické části britského obyvatelstva.

¹³ WASSON, E., *Dějiny moderní Británie*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. s. 114.

Na počátku 19. století se v britském království zvedla vlna odporu proti zkorumpované politice, podplaceným volbám a úplatkářství. Aristokracie si jasně uvědomovala, že je potřeba reformovat. Přesto se nejprve přiklonila k potlačení těchto názorů. Zakázána byla protistátní setkání, potlačována byla produkce radikálního tisku. Byli také najímáni vládní špióni, kteří pronikali do center radikálních skupin.¹⁴ Whigové se nakonec shodli na myšlence parlamentní reformy, proti však byli Toryové.¹⁵ Několik reforem následně proběhlo v oblasti sociálního systému země, původní systém byl však zachován, a to díky období následující hospodářské prosperity, ale také kvůli sporům uvnitř samotných radikálních hnutí.¹⁶

V první polovině 20. století byl v Británii značně patrný vývoj z hlediska voleb a volebního práva, docházelo k velkým změnám v parlamentu. Velká Británie vytvořila spolu s Francií a Ruskem Trojdohodu.¹⁷ Období prosperity však přerušila první světová válka, po níž následovala ve 30. letech 20. století hospodářská krize. Celosvětová recese přinesla bídu a utrpení pro miliony britských obyvatel. Britská konzervativní vláda se snažila situaci řešit prostřednictvím rozvoje průmyslu a sociálním systémem *welfare state*.¹⁸ Po období druhé světové války, z níž Británie vyšla jako vítězná velmoc, došlo k poklesu vlivu Velké Británie. Většina britských kolonií projevovala tendence k autonomii. Státy, jež spadaly pod koloniální područí Spojeného království v rámci tzv. *British Commonwealthu*, se začaly postupně osamostatňovat.¹⁹

V roce 1953 byla korunována nová britská panovnice, Její Veličenstvo Alžběta II., k postu předsedy britské vlády se opět vrátil Winston Churchill. Volby v roce 1951 rozhodly o svěření vlády konzervativcům. Britskou zahraniční politiku Winston Churchill orientoval ke spolenectví s USA²⁰. Se Spojenými státy americkými také Británie spolupracovala v záležitosti jaderného programu, v rámci studené války, která byla zahájena s Ruskem. Britsko-ruské vztahy se začaly v souvislosti s šířením komunistických ideologií poměrně dramatizovat. Velká Británie je stálým členem Rady bezpečnosti OSN i Severoatlantické aliance, u jejíhož vzniku sama stála.²¹

¹⁴ WASSON, E., *Dějiny moderní Británie*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. s. 147.

¹⁵ Whigové a Toryové jsou dvě původní britské politické strany.

¹⁶ Tamtéž, s. 148.

¹⁷ Trojdohoda je dohoda uzavřená na základě „srdečné dohody“, která se uskutečnila dne 8. dubna r. 1904 mezi Velkou Británií a Francií. Cílem Trojdohody bylo oponovat hrozbě ze strany centrálních mocností.

¹⁸ Welfare state je sociální systém, který usiluje o zachování optimální životní úrovně obyvatelstva ve všech potřebných oblastech.

¹⁹ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?*. Praha: Slon, 2004. s. 29-31.

²⁰ USA- Oficiální zkratka pro Spojené státy americké (United States of America).

²¹ Tamtéž, s. 32.

V roce 1964 se do vedoucí pozice prostřednictvím převahy jediného procenta volebních hlasů dostali Labouristé v čele s Haroldem Wilsonem. Za jeho politického vedení došlo v Británii k devalvaci měny²², byly zvýšeny daně i úroková sazba, z důvodu vietnamské války došlo ke zhoršení mezinárodních vztahů mezi Británií a USA. Naopak přínosem pro Británii se staly prosazené reformy v oblasti vzdělávání.²³ Ani sedmdesátá léta 20. století neznamovala pro Británii období ekonomické prosperity. V zemi se konaly rozsáhlé stávky, lidé byli nespokojeni.²⁴ Konzervativní strana reprezentována Edwardem Heathem po volbách v roce 1970 vystřídala Labouristy, ovšem ani politika Edwarda Heatha se neosvědčila jako ideální pomoc pro oslabenou Británii. Byli proto zorganizovány další volby, které však skončily nerozhodným výsledkem. Edward Heath se nakonec rozhodl ze své funkce odstoupit.²⁵ Novým britským premiérem se stal již podruhé Harold Wilson. Za jeho opětovného působení v čele vlády Spojeného království Británie bylo vyhlášeno národní referendum²⁶, v němž 64,5% Britů odsouhlasilo členství Velké Británie v EHS (Evropské hospodářské společenství).²⁷ Z důvodu i nadále trvající bezmoci nalézt východisko ze špatné hospodářské situace v zemi se i Harold Wilson rozhodl v roce 1976 dobrovolně rezignovat na svoji premiérskou funkci. Wilsonovým nástupcem se stal člen Labouristické strany, James Callaghan. Sympatickému předsedovi vlády se podařilo zmírnit inflaci, snažil se o kompromis v jednáních s odbory. Ovšem tvrdá rána přišla v roce 1976, kdy Británie opět čelila rozsáhlé hospodářské krizi. Následovala vlna stávek a byly vypsány další volby.²⁸

Callaghanova vláda byla vystřídána konzervativci v čele s Margaret Thatcherovou, první britskou předsedkyní vlády. Bylo zahájeno období tzv. *thatcherismu*. Nová vláda se zaměřila v první řadě na vyřešení situace vysoké inflace. Premiérka Margaret Thatcherová kladla důraz na snížení veřejných vládních výdajů, podporovala podnikatele, naopak zbytečné zbrzdění ekonomiky viděla v neziskových podnicích. Průmyslovou výrobu se Margaret Thatcherová rozhodla přeorientovat do Asie, kde mohla využít výhodnější provozní podmínky. Situace v zemi se však neustále zhoršovala. Ani vysoké ceny ropy a výrazná nezaměstnanost však premiérku nevyvedly z míry, a trvala si neustále na svých požadavcích²⁹

²² Devalvace je pojem označující proces znehodnocení domácí měny. Je úzce spjata s inflací.

²³ WASSON. E., *Dějiny moderní Británie*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. s. 331.

²⁴ Tamtéž, s. 332.

²⁵ Tamtéž, s. 333.

²⁶ První celonárodní britské referendum proběhlo v roce 1971 a v britském systému je považován za výjimečný prostředek.

²⁷ WASSON. E., *Dějiny moderní Británie*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. s. 334.

²⁸ Tamtéž, s. 335.

²⁹ Za své nekompromisní postoje a názory si Margaret Thatcherová vysloužila přezdívku Železná lady.

V roce 1982 obsadily argentinské armádní jednotky Falklandské ostrovy. Britská armáda se rozhodla si své území udržet. Tento konflikt bývá nazýván jako válka o Falklandy. Střet ozbrojených sil skončil britským vítězstvím nad argentinskými jednotkami, které se později vzdaly, a spor o toto území byl ukončen.³⁰ Ve volbách v roce 1983 byla Margaret Thatcherová znovuzvolena do vedoucí pozice britské vlády a zahájila své rozsáhlé reformy. Ekonomická situace v zemi se začala zlepšovat, snížila se inflace, narůstal počet akcionářů ve státě, došlo také k nižší sazbě daní.³¹ Míra nezaměstnanosti však byla stále velmi vysoká. Ve svém posledním volebním období³² se Thatcherová nedočkala příliš velké popularity. Po zavedení tzv. daně z hlavy (*Poll Tax*) se proti vládě Margaret Thatcherové zvedla vlna nevole mimo jiné také z řad vlastní strany.³³ Margaret Thatcherová ze své funkce předsedkyně vlády dobrovolně odstoupila 22. listopadu r. 1990.³⁴ Margaret Thatcherovou vystřídal ve funkci John Major. Byla zrušena nepopulární daň z hlavy, rozvíjeny byly reformy v oblasti vzdělávání, státní správy, či sociálního systému.³⁵

V roce 1995 se dočkala výrazné reformy také Labouristická strana. V jejím čele stál sympatický a ambiciózní Anthony neboli Tony Blair.³⁶ Ve volbách v roce 1997 došlo ke zvratu v počtu získaných křesel Konzervativců a Labouristů.³⁷ Tony Blair byl zvolen novým předsedou vlády Velké Británie. Zmodernizovaná labouristická strana- *New Labour*, svoji politiku zaměřila na komunitarismus, který se stal alternativou k předcházejícímu individualismu prosazovanému v Británii pod vedením Margaret Thatcherové.³⁸ Tony Blair se ve své politice držel tradičních levicových hodnot, ovšem chápal nutnost akceptovat moderní dobu a pokrokovost. Výrazné změny Blair provedl v reorganizaci financování veřejných výdajů.³⁹ Premiér Tony Blair také vyslyšel snahy o dosažení větší míry autonomie ze strany Walesu a Skotska. Zahájil tak proces tzv. devoluce⁴⁰, kdy se začaly vytvářet nové autonomní instituce ve Skotsku a Walesu. Za působení vlády Tonyho Blaira se Británie také konečně dočkala nárůstu zaměstnanosti.⁴¹

³⁰ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?*. Praha: Slon, 2004. s. 42-43.

³¹ WASSON, E., *Dějiny moderní Británie*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. s. 351.

³² Potřetí byla Margaret Thatcherová zvolena do své funkce předsedkyně vlády v roce 1987.

³³ WASSON, E., *Dějiny moderní Británie*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. s. 352-353.

³⁴ Tamtéž, s. 355.

³⁵ Tamtéž, s. 356.

³⁶ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?*. Praha: Slon, 2004. s. 50.

³⁷ Tamtéž, s. 51.

³⁸ Tamtéž, s. 52.

³⁹ Tamtéž, s. 53.

⁴⁰ Devoluce je proces, při němž přecházejí jednotlivé pravomoci z centrálního orgánu na místní samostatné instituce.

⁴¹ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?*. Praha: Slon, 2004. s. 54.

Po deseti letech ve funkci předsedy vlády vystřídal Tonyho Blaira jeho stranický kolega Gordon Brown. Ve své politice se nový ministerský předseda zaměřil na boj proti korupci, postupně nechal stahovat britské jednotky z Iráku, skvěle se angažoval v britské mezinárodní politice. Za vlády Gordona Browna se Velká Británie stala první evropskou zemí, která do své legislativy zařadila nařízení na podporu snižování emisí⁴². Premiér Brown také provedl rozšíření samosprávy Severního Irsku, a to zejména v oblasti policie a justice.⁴³

Posledním britským předsedou vlády je v současnosti úřadující David Cameron. David Cameron stojí již od roku 2005 v čele Konzervativní strany, která po posledních volbách v květnu r. 2010 uzavřela koalici s Liberálně demokratickou stranou. Co se týče politiky prosazované Davidem Cameronem, tomuto tématu se budu podrobněji věnovat v příslušné kapitole této práce.

1.2 Formování Spojeného království Velké Británie a Irska

Prvotním impulsem, kterým se začalo formovat Spojené království, bylo připojení Walesu k Anglii v roce 1536, byla zrušena také samostatná velšská legislativa. Po několika desítkách let následovalo také spojení se Skotskem, prostřednictvím personální unie z roku 1603.⁴⁴ V roce 1707 byla podepsána smlouva o sjednocení (*Act of Union*), byl zrušen skotský parlament a jeho členové přešli do parlamentu westminsterského. Došlo tedy ke spojení anglického a skotského parlamentu, avšak Skotsko si zachovalo, narozdíl od Walesu vlastní právní normy.⁴⁵

Proces připojení Irska nebyl jednoduchý. K prvnímu spojení území došlo již ve 12. století. Následovaly však mnoho století trvající spory Irů a Angličanů. V roce 1800 došlo ke zrušení irského parlamentu, přičemž Irové měli možnost, stejně jako jejich skotští kolegové, působit ve westminsterském parlamentu. V Irsku se však začala zvedat vlna odporu proti britské nadvládě a závislosti na Londýně. Tyto projevy nespokojenosti vyústily na počátku 20. století v rozdělení Irského ostrova na budoucí nezávislou Irskou republiku a Severní Irsko (*Ulster*), nadále spadající pod Spojené království.⁴⁶

⁴² *Climate Change Act*- celostátní rámcový zákon přijatý ve Velké Británii v roce 2008.

⁴³ Oficiální stránky kanceláře britského premiéra [online]. *number10.gov.uk*, [cit. 2012-05-06]. Dostupné z: <http://www.number10.gov.uk/past-prime-ministers/gordon-brown/>.

⁴⁴ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?*. Praha: Slon, 2004. s. 61.

⁴⁵ Tamtéž, s. 62.

⁴⁶ FARRELL, S. Historický vývoj britského parlamentu, Irsko [online]. *The history of parliament*, [cit. 2012-06-05]. Dostupné z: <http://www.historyofparliamentonline.org/volume/1820-1832/constituencies/dublin>.

Také Severní Irsko dosáhlo v průběhu 20. století značné autonomie. Byl zaveden parlament v Belfastu (*Stormont*), nakonec však bylo i toto opatření zrušeno a správa Severního Irska byla opět centralizována do Londýna.⁴⁷ Po následující období docházelo k dalším dohadům, a situace byla nejasná až do roku 1998, kdy byl podepsáním tzv. *Good Friday agreement* sestaven nový Severoirský nezávislý parlament. Stále však dochází ke konfliktům a fungování severoirského parlamentu bylo již několikrát pozastaveno.⁴⁸

Snahy o dosažení větší míry autonomie ze strany Walesu a Skotska vyslyšel v roce 1997 premiér Tony Blair. Zahájil tak proces tzv. devoluce, kdy se začaly vytvářet nové autonomní instituce ve Skotsku a Walesu.

1.3 Charakteristika britského politického systému

Britský politický systém je považován za vůbec nejstarší funkční politický systém současnosti, jenž je založený na demokratických principech. Demokratický typ režimu vykonává politickou moc ve státě na základě svobodného rozhodování občanů, které se uplatňuje v pravidelně konaných volbách, kde proti sobě stojí několik alternativ politických stran.⁴⁹ Britský politický systém je modelovým případem, přičemž hovoříme o konstituční parlamentní monarchii, jejímž představitelem a hlavou státu je panovník, čili dnes Její Veličenstvo královna Alžběta II.

Tradiční monarchie se postupně transformovala v moderní politický systém, kde hraje na politické scéně hlavní roli předseda vlády (*Prime Minister*). Premiér Spojeného království Velké Británie a Irska stojí v čele vlády. Právě proto tento systém bývá označován také jako systém premiérský. V současnosti funkci předsedy vlády Spojeného království vykonává David Cameron.

Základní ikonou politického systému Velké Británie je tzv. westminsterský model. Je zakotven jak na samotných Britských ostrovech, tak v zemích, které byly v dřívějších dobách se Spojeným královstvím spjaty jako jeho kolonie. Jedná se o Austrálii, Nový Zéland, Kanadu, aj. Westminsterský model je takový demokratický model vlády, jehož je užíváno právě ve Westminsteru, sídle parlamentu Spojeného království.⁵⁰

Označení *westminsterský* úzce souvisí s budovou parlamentu, jenž se nachází v hlavním městě Spojeného království, Londýně, ve čtvrti zvané Westminster. V této honosné

⁴⁷ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?*. Praha: Slon, 2004. s. 222.

⁴⁸ Tamtéž, s. 223.

⁴⁹ ROUČEK, L. *Malá politologie*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1993. s. 14.

⁵⁰ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?*. Praha: Slon, 2004. s. 13.

budově zasedají zákonodárci v zasedacím pořádku dle své stranické příslušnosti, a to jako vláda Jejího Veličenstva na jedné straně, proti nim opozice Jejího Veličenstva na straně druhé.⁵¹

Je tedy možné říci, že britský model funguje jako parlamentní demokracie. Ta jako taková se skládá ze tří institucí, moci zákonodárné, výkonné a soudní. Jedná se o tzv. reprezentativní neboli zastupitelskou demokracii. Tento typ demokracie se zakládá na předpokladu lidu jako zdroje moci ve státě.⁵² Tato moc je však vykonávána občany zvolenými zástupci. Tito reprezentanti moci lidu jsou členy parlamentu.⁵³ Parlament však nemá pouze kompetence předané voliči, ale získává i jistou míru autonomie, která je spjata s povinností lidu respektovat parlament. Vedle zástupce lidu tak parlament plní ve svém úřadu také funkci představitele vůle občanů. Reprezentativní demokracie je úzce spjata také s třístupňovým rozdělením moci ve státě, a to na zákonodárnou, výkonnou a soudní moc, v neposlední řadě však s existencí politických stran.⁵⁴

Politický systém Velké Británie se jeví stabilním již od 19. století. Jedná se o centralistický systém, jehož hlavní a zásadní pravomoci jsou soustředěny v hlavním městě, Londýně. Nicméně mnohé z nich jsou ponechány i místní samosprávě.

1.3.1 Zákonodárná moc

Zákonodárná moc je v Británii vykonávána parlamentem, tedy oběma jeho komorami a panovníkem, který však plní funkci spíše reprezentativní. Právě parlament představuje nejvyšší zákonodárnou autoritu v zemi. Základním znakem parlamentního systému, jakým je Spojené království, je svrchovanost zákonodárné moci, ale také princip sdílené moci, který vystihuje vztah mezi vládou a parlamentem.⁵⁵

Legislativa Spojeného království se projevuje jistým osobitým znakem. Zákony Spojeného království se řídí nepsanou ústavou. Ústava není přesně formulovaná v psané podobě, nýbrž celý ústavní systém je založen na dodržování tradic a zvyků neboli konvencí, které jsou respektovány. Ústavní text je nahrazen souborem právních norem a ustanovení, která se vztahují k pravomocem složek moci- zákonodárné, výkonné a soudní. Stejnětak se zabývají právními vztahy mezi jednotlivými institucemi navzájem. Tato ustanovení jsou:

⁵¹ Tamtéž, s. 132-133.

⁵² ŘÍCHOVÁ, B. *Úvod do současné politologie*. Praha: Portál, 2002. s. 43.

⁵³ Tamtéž, s. 46.

⁵⁴ Tamtéž, s. 45.

⁵⁵ HLOUŠEK, V. a kol. *Politické systémy*. Brno: Barrister & Principal, 2011. s. 135.

statutární právo, které se skládá ze soudních precedentů a běžných zákonů, dále nepsané právo (*Common law*) a ústavní zvyklosti neboli prerogativy.⁵⁶

Ústavnost se řídí také jednotlivými historickými dokumenty, které vedle Magny Charty Libertatum⁵⁷ formovaly jednotlivé britské instituce do konkrétní podoby. Jmenovat z nich můžeme například Petici za práva (*Petition of Right*) z roku 1628, Habeas Corpus Act z roku 1679, Listinu o právech (*Bill of Rights*) z roku 1689, Zákon o nástupnictví (*Act of Settlement*) z roku 1701, či Zákon o unii se Skotskem (*Act of Union with Scotland*).⁵⁸

Specifickým znakem britské politické kultury je zcela přirozený respekt k zákonům jako takovým. Politika se stává místem, kde se člověk snaží obhájit vlastní ideje a postoje, nikoliv hledat skulinku mezi odstavci, jak můžeme vidět v jiných zemích.

1.3.1.1 Parlament

Parlamentarismus má ve Spojeném království dlouholetou tradici. Parlament jako orgán, který představuje britský národ, disponuje zákonodárnou mocí a má privilegium korigovat moc samotného panovníka. Parlament představuje vlastní instituci, která rozhoduje jako dvoukomorový zastupitelský sbor. Název tohoto seskupení pochází z francouzského výrazu *parler*, čili hovořit nebo mluvit.⁵⁹

V britském politickém systému se značně projevovala svrchovanost parlamentu panovníkovi. Parlament postupně procházel procesem demokratizace, bylo rozšířeno volební právo. V parlamentu se mísí všechny tři složky moci. Tato instituce je zodpovědná Kabinetu, jehož členové zde zasedají- propojení moci zákonodárné a výkonné. Nejvyšší soudci se nacházejí ve Sněmovně Lordů (*House of Lords*)- propojení moci zákonodárné a soudní.⁶⁰

Britský parlament bývá považován za matku všech parlamentů. Poprvé se objevil ve své prvotní podobě již v 11. století. Tehdy se jednalo o jakési neformální shromáždění zástupců z řad šlechty. Parlament se v době svých raných začátků nazýval *Rada* (*Witenagemot, Witan*). Právě toto seskupení vznešených pánů můžeme zcela jistě považovat za předchůdce parlamentu v jeho pozdější podobě.

V roce 1215 byl králem Janem Bezzemkem z rodu Plantagenetů, podepsán dokument zvaný *Magna charta libertatum*. V něm panovník svým souhlasem podpořil a uznal

⁵⁶ ŘÍCHOVÁ, B. *Komparace politických systémů I*. Praha: Oeconomia, 2002. s. 110-111.

⁵⁷ Magna Charta Libertatum- Velká listina práv a svobod, anglický právní dokument vydaný r. 1215.

⁵⁸ ŘÍCHOVÁ, B. *Komparace politických systémů I*. Praha: Oeconomia, 2002. s. 119.

⁵⁹ ČERMÁK, V. a kol. *Pozvánka do politologie*. Praha: Vyšehrad, 1994. s. 34.

⁶⁰ ŘÍCHOVÁ, B. *Komparace politických systémů I*. Praha: Oeconomia, 2002. s. 122-123.

shromáždění šlechty jako samostatného orgánu. Tímto počinem samozřejmě omezil vlastní pravomoci nejen v určování daní.

První oficiální schůze voleného parlamentu byla svolána v roce 1265, Simonem de Monfortem. Simon de Monfort byl švagrem krále Jindřicha III., vedl proti němu odpor a snažil se o převzetí vlády nad královstvím. Na jeho popud také sám Jindřich III. schválil tzv. *Oxfordským ustanovením (Provinces of Oxford)* pravidelnou kontrolu parlamentu nad politickým děním v zemi.

Následná doplnění dalšími ustanoveními přispěla k narůstajícímu vlivu šlechty a podrobnějšímu formování jednotlivých struktur parlamentu. Již od roku 1327 se parlament scházel jednou do roka, za dalších deset let v podobě rozčlenění na dvě sněmovny- Dolní sněmovnu reprezentantů třetího stavu (*House of Commons, Lower House*) a Horní sněmovnu lordů (*House of Lords, Upper House*). Jednotlivé sněmovny navíc byly zavázány vzájemnou spoluprací.

Členy Horní sněmovny se stali církevní hodnostáři a příslušníci aristokracie, Dolní sněmovnu tvořili zástupci nižší šlechty a měšťané. Dolní sněmovna měla stále větší vliv i ambice. Napětí vyústilo v roce 1689 v občanskou válku, kdy zvítězily síly parlamentu. Parlament tedy získal právo vybírat daně a mnohé další výhody. V 18. století také vznikl post předsedy vlády a možnost vyslovení nedůvěry vládě.⁶¹

Významným mezníkem v budování britského parlamentarismu byl rok 1832. V tomto roce byl vydán *Zákon o velké reformě (Great Reform Act)*, podle něhož došlo k rozšíření volebního práva. Výsledky voleb jasně určovaly členství ve sněmovně, vláda byla plně závislá na parlamentu.

Roku 1867-1868 byl vydán Druhý zákon o reformě (*Second Reform Act*). Tento dokument dal možnost podílet se na volbách i části dělnické třídy Walesu a Anglie.

V roce 1911 vešel v platnost další důležitý dokument, který upravil poměr sil parlamentních komor, přičemž omezeny byly pravomoci Horní sněmovny. Na vyslovení nedůvěry vládě měla právo pouze Dolní sněmovna. Došlo také k ustanovení vyplácení honoráře pro členy parlamentu.⁶²

Moc britského parlamentu byla omezena Společenstvím národů v roce 1972. Od roku 1979 došlo k transformování současné podoby parlamentních výborů. V roce 1994 byla vládou zvolena komise, v jejímž čele stál Lord soudce Nolan. Tato komise sloužila

⁶¹ PAYLING, S. J. Historický vývoj britského parlamentu [online]. *The history of parliament*, [cit. 2012-06-02]. Dostupné z: <http://www.historyofparliamentonline.org/periods/medieval>.

⁶² WASSON, E., *Dějiny moderní Británie*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. s. 57-60.

k vyměření standardů veřejného života politicky angažovaných osob.⁶³ Následujícího roku bylo komisí doporučeno, aby jednotliví poslanci a politické strany uváděli své sponzory. Postupně se poslanci stali povinni obeznámit parlamentní komisi o svých aktivitách mimo parlament.⁶⁴

Již v dobách historie se britský parlament řídil nepsanými zvyklostmi a tradicemi. Vznikala tedy tradice britské politické kultury, kterou si Spojené království zachovalo dodnes. Domovskou budovou této instituce je Westminsterský palác (Palace of Westminster), sousedící se ctěným Westminsterským opatstvím (*Westminster Abbey*).

1.3.1.2 Horní sněmovna

Horní sněmovna (*Upper House*) je tvořena 500 členy se získaným šlechtickým titulem. Jedná se o tzv. nedědičné lordy (*life peers*), kteří svůj titul získali od panovníka za životní zásluhy. Dalšími členy je 92 dědičných šlechticů či lordů (*hereditary peers*) a 26 zástupců církve (*clergy*). Sněmovna lordů (*House of Lords*) musí plnit hned několik kritérií. Pro správné fungování a podílení se na moci působí jako půda pro legislativní procesy. Přichází odtud také zákony, které se netýkají financí či politiky (těmi se zabývá Kabinet), ale hlavně revidují zákony navržené Dolní sněmovnou. Lze tedy říci, že ještě stále velká část procesu legislativy probíhá právě zde.⁶⁵ Dalším posláním Sněmovny lordů je funkce debatní či poradní. Diskutuje se na základě mnoholetých zkušeností jednotlivých členů, v delším časovém horizontu, a to čtyřikrát do týdne v době od půl třetí odpoledne do osmi hodin večer.⁶⁶

V neposlední řadě má však tato instituce za úkol zabývat se taktéž problematikou soudní. Jelikož Sněmovna lordů funguje jako nejvyšší soud zabývající se trestním právem a občanským právem. Sněmovna lordů může také působit jako jakýsi usměrňovač postavení vlády a Dolní sněmovny. Premiérovi také poskytuje možnost prohazování pozic jednotlivých členů, zastává tedy i funkci konstituční.⁶⁷

Nejvyšším představeným Horní sněmovny je Lord kancléř (*Lord Chancellor*). Jeho post spojují všechny tři oddíly moci. Má funkci legislativní, exekutivní i soudní. Zatímco

⁶³ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?*. Praha: Slon, 2004. s. 128-129.

⁶⁴ Tamtéž, s. 130.

⁶⁵ ŘÍCHOVÁ, B. *Komparace politických systémů I*. Praha: Oeconomia, 2002. s. 125.

⁶⁶ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?*. Praha: Slon, 2004. s. 129.

⁶⁷ ŘÍCHOVÁ, B. *Komparace politických systémů I*. Praha: Oeconomia, 2002. s. 125-127.

předsedá Sněmovně lordů, působí jako člen Kabinetu, a také stojí v čele justice.⁶⁸ Lord kancléř disponuje menšími pravomocemi nežli jeho kolega v Dolní sněmovně. Při probíhajícím hlasování je jeho hlas rovnocenný hlasům všech peerů, nemá tedy rozhodující charakter. Pořadí jednotlivých mluvčích si určují sami peerové, většinou se na svých projevech dohodnou sami, popř. rozhoduje o pořadí jejich řeči celá Horní sněmovna.⁶⁹

Členové zasedají na bohatě zdobených, kožených sedadlech červené barvy. Nejvýše postavený Lord kancléř má sedadlo vyvýšené, připomínající vak s ovčí vlnou. Právě ovčí vlna totiž umožnila Spojenému království dosáhnout tak skvělé ekonomické pozice v letech minulých. Ve Sněmovně lordů se podle zákona nachází 640 křesel. Z nich 230 připadá konzervativcům, 180 labouristům, více než sto lordů zaujímá svoji pozici díky dědičným postům, 92 zasedá na základě předchozí dohody, dalších deset je tzv. doživotních lordů.⁷⁰

Důležité je také zachování několika kritérií v rámci Horní sněmovny- alespoň třetinu členů by měly tvořit ženy, mělo by se různit etnikum i náboženská příslušnost jednotlivých členů, aby se stala věrným obrazem britských obyvatel. Členové jsou selektováni na základě regionálního principu, o členství se mohou ucházet i lordi dědiční.⁷¹ Takto vybraní zástupci působí po tři volební období. Zákon o doživotních lordech, který byl vydán v roce 1963, umožňuje hned několik skutečností. Premiérovi je umožněno jmenovat doživotního lorda. Přitom dědičný lord má možnost vzdát se svého titulu a kandidovat ve volbách do Dolní sněmovny.⁷²

1.3.1.3 Dolní sněmovna

Dolní sněmovna (*House of Commons*) je tvořena 659 poslanci, kteří jsou voleni po pětiletých obdobích systémem relativní většiny. Jsou nazýváni titulem *Member of Parliament*. V současnosti je počet křesel rozdělen následovně: Anglie vlastní 529 mandátů, Skotsko 59, Wales 40 a Severní Irsko disponuje počtem 18 křesel.⁷³ Na zasedáních Dolní sněmovny proti sobě na zelených křeslech zasedají představitelé vlády a opozice Jejicho

⁶⁸ HLOUŠEK, V. a kol. *Politické systémy*. Brno: Barrister & Principal, 2011. s. 135.

⁶⁹ ŘÍCHOVÁ, B. *Komparace politických systémů I*. Praha: Oeconomia, 2002. s. 129.

⁷⁰ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?*. Praha: Slon, 2004. s. 129.

⁷¹ Tamtéž, s. 132.

⁷² Tamtéž, s. 133-134.

⁷³ HLOUŠEK, V. a kol. *Politické systémy*. Brno: Barrister & Principal, 2011. s. 134.

Veličenstva královny. Parlamentní výbory se zde scházejí téměř po tři čtvrtiny roku, vždy od poledne do pozdních nočních hodin. Parlamentní výbory se člení na stálé (*standing*) anebo výběrové (*select*). Stálé výbory (*standing*) se detailně zabývají úpravami vládního návrhu zákona, přičemž výbor je složen ze čtyřiceti až devadesáti členů tak, aby zůstalo zachováno zastoupení politických stran a rozložení sil ve sněmovně. Výběrové výbory (*select*) se věnují analýze jednotlivých problémů, týkajících se ve většině případů oblasti financí či regionální politiky, spolupracují s jednotlivými ministerstvy a jejich představiteli. Členové těchto výborů jsou vybíráni na základě kompetence řešit konkrétní dané otázky.⁷⁴

Opoziční strany často při jednáních ve sněmovně využívají tzv. *question time*, kdy jsou pokládány otázky a probíhají z části spontánní diskuze ohledně daných návrhů. Právě tyto debaty jsou v britské společnosti velmi populární a v médiích je jim věnována poměrně velká část pozornosti.⁷⁵

Od roku 1948 reprezentuje každý z poslanců jeden volební obvod. Hranice volebních obvodů jsou kontrolovány čtyřmi stálými nezávislými hraničními komisemi (pro Anglii, Skotsko, Wales a Severní Irsko). Hranice jsou kontrolovány každých 8-12 let a odpovídají hranicím místní samosprávy. Nově by měly tyto komise spadat pod komisi volební.⁷⁶

Předsedou Dolní sněmovny je tzv. *Speaker*. Tento představitel Dolní sněmovny musí splňovat kritérium, že je nestranný. Do své funkce se dostává prostřednictvím vítězné politické strany, avšak po dohodě s opozicí.⁷⁷ Nestrannost Speakera spočívá v tom, že se sám nemůže podílet na probíhajícím hlasování, též nesmí zasahovat do vzniklých debat. Posláním Speakera je řídit debatu, usměrňovat jednotlivé řečníky, popř. debatu přerušit. Právě on také jednotlivé mluvčí vyvolává a vytváří tak pro ně prostor vyjádřit se. Hlasovat může předseda Dolní sněmovny pouze v tom případě, kdy došlo k nerozhodné rovnosti hlasů poslanců.

Průběh každého hlasování v Dolní sněmovně probíhá naprosto stejným způsobem. Dospěje-li konkrétní projednávaná záležitost do fáze samotného hlasování, pak se všichni poslanci přesunou ze svých postů do chodby zvané *lobby*, kde jsou ovlivňováni ve svém rozhodnutí. V této chodbě se jejich cesty rozdělí. Ti členové sněmovny, jež chtějí hlasovat pro daný návrh, se odeberou vpravo od předsedy. Naopak poslanci, kteří s návrhem nesouhlasí, se od předsedy vydají směrem vlevo.⁷⁸

⁷⁴ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?*. Praha: Slon, 2004. s. 134.

⁷⁵ Tamtéž, s.138.

⁷⁶ Oficiální webové stránky parlamentu Spojeného království [online]. *parliament.uk*, [cit. 2012-27-05]. Dostupné z: <http://www.parliament.uk/business/commons/governance-of-the-house-of-commons-/house-governance-structure/>.

⁷⁷ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?*. Praha: Slon, 2004. s. 200.

⁷⁸ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?*. Praha: Slon, 2004. s. 139.

1.3.1.4 Panovník

K parlamentu neodmyslitelně patří také postava představující hlavu státu, monarcha. Vládnoucí panovník disponuje právem parlament svolávat, ale i rozpouštět⁷⁹, zahajuje jednání. Avšak jeho pravomoci jsou v zasahování do vnitřních záležitostí omezené. Dále může panovník vyhlásit volby.

Role panovníka je však především reprezentativní. Představuje symbol jednoty a síly Spojeného království. Panovník by měl respektovat politiku prosazovanou kabinetem, zpravidla se neúčastnit volebních zasedání, avšak být prostřednictvím osoby premiéra informován o politickém dění.

V historii Spojeného království Velké Británie a Severního Irska se na britském trůnu vystříдалo obrovské množství králů a královen, a to z nejrůznějších královských dynastií. Nynější panovnicí Spojeného království je již od roku 1952⁸⁰ Její Veličenstvo Královna Alžběta II. (*Her Majesty Queen Elizabeth II.*). V letošním roce se koná významné diamantové jubileum 60 let vlády Jejího Veličenstva. Buckinghamský palác je zodpovědný za organizaci události tzv. víkendu diamantového jubilea, který probíhá ve dnech 2-5. června roku 2012, stejně jako organizaci celoročního programu Jejího Veličenstva.⁸¹

1.3.2 Výkonná moc

Výkonnou moc Spojeného království představuje Kabinet, vláda v čele s premiérem, panovník, jednotlivá ministerstva a nejvyšší instituce státní správy.

Britská vláda bývá též nazývána jako tzv. „kabinetní vláda“. Přitom rozdíl mezi vládou a Kabinetem je takový, že Kabinet je vlastním výborem vlády. Můžeme tedy říci, že vláda jako taková je pouze orgánem administrativním, přičemž Kabinet představuje hlavní složku exekutivy. Vláda je složena z téměř 100 ministrů, z nichž ti nejvíce důležití a na nejvyšší úrovni jsou zároveň členy Kabinetu. Počet členů Kabinetu je okolo 20 jednotlivců. Tito ministři Kabinetu se v Británii stali skupinou politiků s nejvyšší mocí.

⁷⁹ Panovník může parlament rozpouštět pouze formálně. Rozhodnutí prakticky závisí na předsedovi vlády.

⁸⁰ Její Veličenstvo královna Alžběta II. na britský trůn usedla 6. února r. 1952, její korunovace proběhla o rok později, dne 2. června r. 1953.

⁸¹ Oficiální webové stránky Britské monarchie. Her Majesty The Queen [online]. *Diamantové jubileum*, [cit. 2012-05-27]. Dostupné z: <http://www.royal.gov.uk/HMTheQueen/TheQueenandspecialanniversaries/TheQueensDiamondJubilee2012/TheQueensDiamondJubilee2012.aspx>.

1.3.2.1 Předseda vlády

Předseda vlády (*Prime Minister*) je významnou postavou britské politiky již od 18. století, kdy začal postupně přebírat panovnickovy pravomoci, práva a povinnosti. Premiér je předsedou nejmocnější politické strany, a je tedy zcela jasně závislý na vůli voličů a výsledcích voleb. Teprve pokud se jeho strana stane vítěznou, může být jmenován panovníkem na svůj post předsedy vlády. Samozřejmě také bývá premiérova bohatá politická kariéra předešlých let, jeho zkušenosti jsou často spjaty s ministerskými posty. Povinnosti předsedy vlády jsou značné. Jako předseda nejsilnější politické strany ve vládě, díky níž také svého postu dosáhl, je povinen se starat o její správné fungování a jednotu. Dalším privilegiem, kterým premiér disponuje, je možnost odvolávat ministry vlády a navrhnout selekci členů Kabinetu. Činí tak jednak ze své vlastní osobní zkušenosti s kolegy, avšak musí brát v potaz také zákony vyjadřující se k problematice ministerstev a jejich nejvyšších představitelů. Předseda vlády má tedy za úkol rovněž předsednictví Kabinetu, jak již bylo řečeno. Vede a organizuje průběh schůzí, určuje pořadí a důležitost projednávaných bodů, zahajuje i uzavírá diskuze. Záleží na samotném premiérovi, k jakému stylu vedení vlády se přikloní. Buďto se může snažit o kompromis anebo se bude řídit sám svým vlastním rozhodnutím.⁸² Modelové příklady těchto protipólů ve způsobu vládnutí můžeme vidět u konkrétních předsedů vlády z minulých let, a to u Margaret Thatcherové a Johna Majora.⁸³ Premiér rozhoduje o tom, jakým způsobem bude země směřována v oblastech ekonomiky, sociálního systému či zahraniční politiky. Předseda vlády podléhá také povinnosti zodpovídat se pravidelně parlamentu, obhajovat své působení a jednotlivá rozhodnutí, která učinil.⁸⁴ Vedle jmenovaných institucí stojí předseda vlády také v čele Dolní sněmovny (*Lower House*). Zodpovídá za koordinaci rozvrhu zasedání parlamentu a organizaci jednotlivých projednávaných legislativních opatření. Spolupracuje s předsedou Dolní sněmovny (*Leader of the House*). Nezanedbatelnou část premiérových povinností tvoří komunikace s panovníkem. Předseda vlády má povinnost panovníka pravidelně informovat o novinkách ve vládě, konzultovat s ním aktuální politické dění a podílí se také jako jeho poradce na vnitřních záležitostech, které se týkají královské rodiny. Jedná se např. o zahraniční audience, uzavírání sňatku, udělování či změny titulatury, aj. Premiérové audience u panovníka probíhají v Británii zpravidla alespoň jednou týdně.⁸⁵

⁸² ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?*. Praha: Slon, 2004. s. 81.

⁸³ Oficiální stránky kanceláře britského premiéra [online]. *number10.gov.uk* [cit. 2012-05-06]. Dostupné z: <http://www.number10.gov.uk/history-and-tour/past-prime-ministers/>.

⁸⁴ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?*. Praha: Slon, 2004. s. 82.

⁸⁵ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?*. Praha: Slon, 2004. s. 83.

Osobnost předsedy vlády hraje ve Spojeném království klíčovou roli také v médiích. Právě premiér totiž reprezentuje vládu ve veřejných sdělovacích prostředcích, zastává funkci mluvčího vládní instituce, stejně jako politické strany, jíž předsedá. Zároveň zaštiťuje svoji zemi na mezinárodní politické scéně, a to například při zasedáních Commonwealthu.⁸⁶

Veškeré tyto požadavky, jež jsou spjaty s postem předsedy vlády Spojeného království, však samotný premiér sdílí se svou kanceláří (*Prime Minister's Office*). V tomto úřadu je zaměstnáno na čtyřicet pracovníků. V čele této instituce stojí soukromý tajemník, který zajišťuje správné fungování vztahů mezi premiérem, Kabinetem a parlamentem, zatímco spravuje také veškerou agendu tohoto úřadu.⁸⁷

Kromě zmíněných aktivit kancelář předsedy vlády analyzuje a připravuje podklady pro premiérovu stranu, jeho řečnické projevy a v podstatě udává ten správný směr, kterým se má předseda vlády i jeho domovská politická partaj vydat. K této instituci samozřejmě náleží také oddělení Tiskové kanceláře. To se zabývá premiérovou komunikací s masmédií. Právě působení ministerského předsedy na veřejnosti je velmi důležitým faktorem, který ovlivňuje voliče a britský národ vůbec. Již od roku 1959 je obraz premiérovou osoby předáván všem britským domácnostem prostřednictvím televizního vysílání. Dřívější veřejná vystoupení byla vystřídána pokrokovějšími televizními přenosy, v nichž premiér poskytuje přímé rozhovory, vystupuje v reportážích a je zachycen při svých předsednických aktivitách.⁸⁸ Britský premiér je z důvodu svého důležitého postavení ve státě také pod neustálým dohledem médií.

Post předsedy vlády má ve Spojeném království velmi dlouhou tradici. Prvním premiérem byl v roce 1721 zvolen Robert Walpole. Od tohoto data se k dnešnímu dni na pozici ministerského předsedy vystřídal 54 osobností, včetně v současnosti úřadujícího britského premiéra Davida Camerona, přičemž jednotlivci mohli být zvoleni do této funkce i v několika obdobích. Co se týče poměru ministerských předsedů z řad Konzervativců a Labouristů v průběhu 20. století, tento činí 15:11 ve prospěch Konzervativní strany.⁸⁹

1.3.2.2 Kabinet

Instituce zvaná Kabinet (*Cabinet*), jenž představuje nejvyšší orgán britské exekutivní moci, má své kořeny již ve středověku. Panovník tehdy komunikoval s tzv. *Velkou radou*.

⁸⁶ ŘÍCHOVÁ, B. *Komparace politických systémů I*. Praha: Oeconomia, 2002. s. 116.

⁸⁷ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?*. Praha: Slon, 2004. s. 84.

⁸⁸ Tamtéž, s. 87.

⁸⁹ Oficiální stránky kanceláře britského premiéra [online]. *number10.gov.uk* [cit. 2012-05-06]. Dostupné z: <http://www.number10.gov.uk/history-and-tour/past-prime-ministers/>.

Postupně se z ní vyčlenila rada s menším počtem členů, která působila pod názvem *Tajná rada (Privy Council)*. Pravomoci této rady byly zcela závislé na vůli panovníka a celek měl převážně poradenskou funkci. Většinu privilegií si zaslouhoval parlament, existence Tajné rady byla dokonce v 17. století na určitou dobu pozastavena, později ovšem znovuobnovena.⁹⁰

V současnosti členy Tajné rady tvoří zhruba 300 pověřených jednotlivců. Jedná se o členy Kabinetu, mluvčího Dolní sněmovny (*Lower House*), soudce s různými pravomocemi, nejvyšší velvyslance či arcibiskupa z Canterbury. Tajná rada se neschází na pravidelných zasedáních, nýbrž její aktivita v plném počtu souvisí spíše s neočekávanými okolnostmi, například s úmrtím panovníka apod. V opačném případě se rada schází pouze v počtu čtyř až pěti členů s panovníkem, a věnuje se převážně záležitostem s určitou tradicí. Jedná se například o přijímání přísah při jmenování do vyšších úřednických postů, poradenskou činnost v jistých oblastech, aj.⁹¹

Nejblíže své nynější podobě Kabinet pravděpodobně dosáhl v roce 1832, kdy král přestal mít absolutní nadvládu nad parlamentem, a tudíž instituce Kabinetu začala být závislá přímo na voličích. Voliči tak rozhodují jednak o stranickém uspořádání Dolní sněmovny, ale i o tom, která politická strana poskytne jakožto vítěz členy Kabinetu a vlády. Kabinet plánuje a předkládá parlamentu všechny důležité návrhy, popř. změny zákona. Takto sice řídí přijímání zákonů, avšak zároveň podléhá parlamentu. Kabinet je povinen podrobně vyložit, ale také obhájit svoji politiku v debatě. Jeho setrvání v úřadu závisí na důvěře Horní sněmovny.⁹²

Členy Kabinetu se mohou stát pouze jedinci s poslancekým mandátem. Stejně jako britský premiér za sebou musejí mít zkušenosti z Dolní komory parlamentu. Struktura Kabinetu je tvořena členy nejsilnější politické strany, čímž funguje vzájemná politická jednota. Členové Kabinetu jsou ve většině případů selektováni z Dolní sněmovny parlamentu, dochází tak ke spojení jednotlivých složek státní moci- výkonné a zákonodárné. Jedná se o dvacet představitelů nejvýznamnějších ministerstev a členů vlády, předsedu Horní sněmovny parlamentu a tzv. *Chief Whip*, který slouží jako jakýsi spojovací článek mezi Kabinetem a poslanci vlastní politické strany v parlamentu.⁹³

Skotští, velšští a irští představitelé jsou také členy Kabinetu Spojeného království Velké Británie a Severního Irska. Pro tyto oblasti byly v rámci působnosti Kabinetu vyčleněny tři samostatně fungující správní orgány. Skotsko se dočkalo svého *Scottish Office*

⁹⁰ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?*. Praha: Slon, 2004. s. 88.

⁹¹ ŘÍCHOVÁ, B. *Komparace politických systémů I*. Praha: Oeconomia, 2002. s. 117.

⁹² Tamtéž, s. 118.

⁹³ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?*. Praha: Slon, 2004. s. 90.

(SO), jež se zabývá konkrétně skotskými záležitostmi jako první, již v roce 1885. Také pro Severní Irsko byl v roce 1972 zaveden podobný orgán jako pro Wales a Skotsko. Jedná se o tzv. *Northern Ireland Office* (NIO). Wales se dočkal zřízení svého správního úřadu v rámci britského Kabinetu v letech 1963 – 1964, a to pod názvem *Welsh Office* (WO). Tyto samostatné správní instituce vznikaly na prvním místě ve prospěch londýnské vlády, územní význam byl až druhořadý.⁹⁴

Kabinet je závislý na Dolní komoře parlamentu. Pokud je mu ze strany Dolní sněmovny vyslovena nedůvěra, nebo nedojde-li ke shodě v rámci důležitých rozhodnutí, pak je Kabinet povinen rezignovat, popř. požádat panovníka o rozpuštění parlamentu.⁹⁵ Členové Kabinetu jsou vázáni kolektivní zodpovědností za svá jednání a konkrétní společné závěry z nich. Ty pak po uzavření diskuze shrne předseda vlády. Je proto velmi zásadní, jakou osobností premiér je a jak umí využívat svoji autoritu. Pokud někteří jedinci osobně nesouhlasí s výsledky jednání, pak se buďto podřídí a navenek se podílejí na názorové jednotě Kabinetu anebo na své členství rezignují. Členové Kabinetu také musejí respektovat pravidlo mlčenlivosti ohledně vnitřních záležitostí týkajících se této instituce.⁹⁶ Zasedání Kabinetu, která probíhají obvykle jednou týdně, jsou tedy tajná. S veřejností komunikuje Kabinet prostřednictvím oficiálních informací, které jsou přesně určené k uveřejnění.⁹⁷

Existence Kabinetu a jeho fungování není přesně právně formulováno, činnost Kabinetu probíhá na základě zažitých pravidel a zvyků. Kabinet má své vlastní výbory, které mají na starost jeho obsáhlou činnost. Premiér je zodpovědný za jejich organizaci a obsazení. V Kabinetních výborech zasedají členové vlády a Kabinetu. Kabinetní výbory jsou dvojího typu. Prvním typem jsou *permanentní* kabinetní výbory, které fungují dlouhodobě, tím druhým jsou výbory *ad hoc*, které jsou zřizovány při řešení určitých aktuálních záležitostí.⁹⁸

1.3.2.3 Vláda

Vláda (*Government*) je ve Spojeném království nejvyšším administrativním orgánem. Skládá se z okolo sta členů, kteří jsou navrhováni předsedou vlády a poté jmenováni hlavou státu, tedy panovníkem. Na obsazení vlády se podílejí víceméně poslanci nejmocnější

⁹⁴ Tamtéž, s. 91.

⁹⁵ Tamtéž, s. 92.

⁹⁶ Tamtéž, s. 93.

⁹⁷ Oficiální webové stránky parlamentu Spojeného království [online]. *parliament.uk*, [cit. 2012-27-05]. Dostupné z: <http://www.parliament.uk/mps-lords-and-offices/government-and-opposition1/her-majestys-government/>.

⁹⁸ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?*. Praha: Slon, 2004. s. 94.

politické strany Dolní sněmovny parlamentu. Členy vlády jsou ministři, kteří působí v Kabinetu, dále ministři nekabinetní- tedy ministři či státní tajemníci, podtajemníci. Ve vládě působí i další jednotlivci, tzv. *whipové* (*Government Whips*) a odborníci z oblasti státní správy.⁹⁹

Vláda nepůsobí jako celek. Každý jednotlivý ministerský resort se soustředí na svoji vlastní oblast, ministr zodpovídá za svůj úřad, přičemž je odpovědný parlamentu. Stálý tajemník dbá na to, aby i za nepřítomnosti ministra úřad správně pracoval. Předává také tajemníkovi veškeré důležité informace z ministerstva, které ministr potřebuje uplatnit na zasedáních Kabinetu.¹⁰⁰ Ministerský předseda tedy musí respektovat kolektivní politiku Kabinetu, ale zároveň prosazovat svůj vlastní ministerský úřad. Ministerstva předkládají návrhy zákonů a starají se rozvoj a správné fungování daného odvětví.¹⁰¹ Ministři také zastupují svůj resort před médii, jejichž prostřednictvím komunikují o své činnosti a záměrech s veřejností. Hojně se účastní domácích i zahraničních konferencí a meetingů, spolupracují také s Evropskou unií. Pro jednotlivá ministerstva je klíčové mít dobré vztahy a správně komunikovat s ministerstvem financí. Důležitý je samozřejmě také dobrý pracovní vztah se samotným předsedou vlády.¹⁰²

1.3.3 Soudní moc

Posledním pilířem demokratické společnosti a třetí složkou moci ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irska je právě soudní moc. Základním úkolem moci soudní je udržovat ve společnosti řád a pořádek (*law and order*). Dohlíží také na správný průběh jednání mezi státem a občanem.¹⁰³

Ve Spojeném království jsou ukotveny tři právní systémy, a to severoirský právní systém, skotský a anglický (platný taktéž pro Wales). Kořeny britského právního systému sahají již do 12. století a jsou v podstatě zachovány dodnes. Byly zřízeny místní soudy v jednotlivých hrabstvích, které vytvořily centralizovaný soudní systém v Anglii a Walesu. Britské právo se vyvíjelo jako zvykové právo (*common law*). Bylo vytvářeno samotnými soudci a tento proces probíhal již za římské nadvlády na území Britských ostrovů. Zvykové

⁹⁹ ŘÍCHOVÁ, B. *Komparace politických systémů I*. Praha: Oeconomia, 2002. s. 120-121.

¹⁰⁰ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?*. Praha: Slon, 2004. s. 99.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 100.

¹⁰² Tamtéž, s. 101.

¹⁰³ DOČEKALOVÁ, P., ŠVEC, K. *Úvod do politologie*. Praha: Grada, 2010. s. 80.

právo (*common law*) tvoří systém nepsaného práva, v němž se právní vztahy řídí všeobecně uznávanými a dodržovanými zvyky, které se tradují z generace na generaci.¹⁰⁴

1.3.3.1 Vývoj a charakteristika britského soudnictví

V průběhu historického vývoje britské společnosti se diferencovalo několik typů soudů. Vedle Soudů zvykového práva (*The Common Law Courts*) existovaly také Porotní soudy (*Assize Courts*), Soud kancléře (*The Court of Chancelry*), církevní soudy, či místní soudy. V 70. letech 19. století byl přijat zákon o judikatuře, byl zaveden Nejvyšší soudní dvůr (*High Court of Judicature*). Britský soudní systém byl výrazněji reformován také v 70. letech 20. století.¹⁰⁵

Nyní bych ráda charakterizovala strukturu britského nejvyššího soudního dvora. Nejvyšší soudní dvůr se skládá z Vysokého soudního dvora (*High Court of Justice*) a Odvolacího dvora (*Court of Appeal*). Vysoký soudní dvůr se člení na 3 další instituce, a to královský dvůr, kancléřskou sekci a sekci rodinnou. V čele těchto jednotlivých orgánů stojí prezidenti, kteří jsou jmenováni panovníkem po předešlých návrzích premiéra. Odvolací soud je rozdělen na sekci občanskou a trestní. Občanské soudy rozhodují v záležitostech mezi samotnými občany navzájem, ale i mezi občany a státem. Zejména se zabývají případy, které se týkají majetkových právních vztahů, smluvní problematikou, řeší nejčastěji spory mezi jednotlivými stranami, zmíněnými výše. Jurisdikce trestních soudů spočívá v postihu porušování legislativy a uložení příslušného trestu. Záležitosti, které jsou z hlediska morálky v Británii nepřípustné, a jsou tedy považovány za trestný čin, jsou: vražda, krádež, incest. Trestní soudy se však zabývají také například dopravními přestupky anebo daňovými podvody. Tyto případy jsou velmi časté. Soudy mají za úkol aplikovat zákony na konkrétní případy. Nezabývají se samotnou legislativou. V případě změn zákonů se o toto stará parlament. Platí tedy princip svrchovanosti parlamentu.¹⁰⁶

1.3.4 Místní správa

Významnou složkou vlády je místní samospráva. Prostřednictvím teritoriálních orgánů, které spravují daný územní celek, je centrální vláda schopna prosazovat své cíle.

¹⁰⁴ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?*. Praha: Slon, 2004. s. 211.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 215.

¹⁰⁶ ŘÍCHOVÁ, B. *Komparace politických systémů I*. Praha: Oeconomia, 2002. s. 127.

Jednotlivé instituce místní vlády mají za úkol realizaci požadavků, které spadají do jejich působnosti.¹⁰⁷

Místní správa v Británii funguje již po celá staletí. Země byla rozdělena do samostatných hrabství, ta pak dále na jednotlivé farnosti. Volení zástupci se scházeli na půdě kostela, kde diskutovali o důležitých skutečnostech týkajících se daného územního celku. V průběhu 11. století došlo k vytvoření vzájemné spolupráce místní správy a systému soudů.¹⁰⁸

Legalizace místní vlády jako taková byla ukotvena ve 30. letech 19. století, kdy byla vytvořena *Unie farností*, ale také se projevil první progresivnější snahy kontrolovat dané instituce. Tato opatření jsou i z dnešního pohledu zcela pochopitelná. V právě v této vládní sféře se totiž často a hojně objevovaly již v minulosti korupce či úplatkářství.¹⁰⁹

V rámci místních úřadů byly vybudovány odbory potřebné k zajištění potřeb obyvatelstva. Ve městech byla místní správa na poměrně dobré úrovni, ovšem zcela opačně tomu bylo na venkově. Ve vesnicích byl stále zachován zastaralý typ správy prostřednictvím farností.¹¹⁰ V roce 1888 byl proto vydán zákon o místní správě, který zaručoval jednotný model místní správy na celém území země. Bylo ustanoveno 61 volených rad pro příslušná hrabství.¹¹¹ Místní správa zůstala zachována v takovéto podobě až do roku 1974, kdy byla instituce obohacena o úřad místního ombudsmana, a stala se přístupnější občanům. Britům se od tohoto okamžiku naskytlá příležitost účastnit se veřejnosti zpřístupněných jednání místních rad.¹¹²

Anglie a Wales mají společný model místní správy, tzv. třístupňový systém, již od roku 1974. Oba územní celky byly správně odděleny, vyčlenily se regiony, hrabství a okresy (*Metropolita County*). Zavedena byla i tzv. hrabská obec (*county borough*) týkající se nezávislých velkých městských center. Skotské území je rozčleněno na 32 hrabství (*county areas*), která se dále dělí na jednotlivé distrikty. Organizace a náplň práce místní správy Skotska se odlišuje prvkem nezávislosti nejnižších správních jednotek. Severní Irsko je z hlediska místní správy členěno na 24 distriktů, 2 městských částí a 6 krajů (*counties*).¹¹³

Nejčastějšími záležitostmi, kterými se oddělení teritoriální vlády zabývají, jsou zdravotnictví, záležitosti související s bydlením občanů, vzdělávání, doprava, aj. V neposlední

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 128.

¹⁰⁸ WASSON, E., *Dějiny moderní Británie*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. s. 37.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 38.

¹¹⁰ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?*. Praha: Slon, 2004. s. 124.

¹¹¹ Tamtéž, s. 125.

¹¹² Tamtéž, s. 126.

¹¹³ ŘÍCHOVÁ, B. *Komparace politických systémů I*. Praha: Oeconomia, 2002. s. 128.

řadě také místní správa zajišťuje organizaci policejních složek a hasičských sborů. Jednotlivé úřady jsou spolu spjaty a je nezbytné, aby fungovala jejich optimální spolupráce. Místní správa představuje zároveň výkonnou, ale i zákonodárnou složku moci. Místní vlády se řídí přímo legislativou anebo vládními nařízeními. Jsou přímo odpovědné britským občanům. Je tedy možné říci, že místní vláda je jakousi pákou vlády centrální a obě instituce by měly realizovat stejné ideje a směřovat k jednomu cíli. Přesto v Británii často vyústila situace mezi centrální vládou a místní správou v konflikt.¹¹⁴ S takovýmto případem nesouladu se ve svém úřadu potýkala také předsedkyně britské vlády v letech 1979 – 1990, Margareth Thatcherová. Tento problém se premiérka Thatcherová rozhodla řešit prostřednictvím již zmíněných organizací *quangos*¹¹⁵, čímž místní vlády částečně obešla.¹¹⁶

2 Volební systém Velké Británie

Následující kapitola bude zaměřena na volební systém Velké Británie. Nejprve bude daný systém charakterizován obecně, uvedeny budou významné mezníky ve vývoji tohoto systému, dále také vývoj volebního práva. Kapitola se bude zabývat také samotnou organizací a tím, jak volby v Británii probíhají. V příslušné podkapitole bude nastíněna také problematika referenda. Důležitou část této kapitoly tvoří srovnání volebních výsledků

¹¹⁴ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?*. Praha: Slon, 2004. s. 120.

¹¹⁵ Quangos (*Quasi-autonomous non-governmental organization*) jsou veřejné organizace částečně finančně podporované vládou.

¹¹⁶ WASSON, E., *Dějiny moderní Británie*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. s. 352.

za poslední dvě volební období, a to z let 2005 a 2010, při němž bude využita srovnávací, komparativní metoda.

2.1 Britský většinový volební systém

Volební systém Spojeného království Velké Británie a Severního Irska je pokládán za modelový typ. Jedná se o většinový jednokolový volební systém (*first-past-the-post*¹¹⁷). Stejně jako je tomu v případě jiných demokratických systémů, i v tom britském je volební systém neodmyslitelnou součástí správného politického chodu země dle demokratických principů. Volby představují půdu pro aktuální politické změny. Prostřednictvím hlasů voličů je politickým stranám předáván podnět k výkonu jejich práce, přičemž sami občané v sobě mají ukotvený smysl pro kolektivní rozhodování a vnímání politické situace. Tato skutečnost bezpochyby vede k posílení občanského vědomí britských voličů, resp. celkově obyvatelstva Velké Británie. Požadavky a zájmy voličů jsou tedy prostřednictvím volebního systému oficiálně předávány politickým stranám. V zájmu politických stran je potom snaha uspokojit hodnoty společnosti a jednotlivé nároky, které jsou jim kladeny. Díky jasně vytýčeným standartním pravidlům a omezením procesu voleb můžeme hovořit také o legálním a pokojném konkurenčním boji mezi jednotlivými politickými formacemi a jejich představiteli.¹¹⁸

Jednoznačnou výhodou volebního systému FPTP je dle mého uvážení jistě jednoduchý proces vlastního volebního aktu pro samotné voliče. Občané totiž volí pouze jednoho kandidáta.¹¹⁹ S tím souvisí také další z výhod systému FPTP- jednoduchý přepočítání udělených volebních hlasů a následné vyhodnocení voleb. Nevýhodou naopak může být vzniklý stranický bipartismus, který může mít za následek deformaci úsudku voliče o rozhodnutí, jakou politickou stranu podpoří svým hlasem. Jelikož může i jediný hlas rozhodnout o výsledku voleb, volič ač byl předem přikloněn ke kandidátovi slabší politické strany, se nakonec bude pravděpodobně rozhodovat mezi dvěma nejsilnějšími politickými stranami. Důvod je prostý. Právě jedna ze dvou nejsilnějších stran má skutečnou šanci na vítězství.¹²⁰ Vedlejším efektem tohoto nepřímého ovlivňování voličovi strategie je těžká situace pro slabší politické strany a jejich snahu o začlenění do politiky. Lze tedy říci, že volební systém typu FPTP v Británii plní funkci udržet souboj mezi dvěma hlavními politickými stranami- tradiční

¹¹⁷ Pro tento termín budu v textu dále využívat zkratku FPTP.

¹¹⁸ ŘÍCHOVÁ, B. *Úvod do současné politologie*. Praha: Portál, 2002. s. 146.

¹¹⁹ HLOUŠEK, V. a kol. *Politické systémy*. Brno: Barrister & Principal, 2011. s. 165.

¹²⁰ HLOUŠEK, V. a kol. *Politické systémy*. Brno: Barrister & Principal, 2011. s. 166.

bipartismus.¹²¹ Jedná se o stranu Konzervativců (*Conservative Party*) a Labouristy (*Labour Party*).¹²² Uplatňovaný systém se tedy stává poměrně dost nevýhodný pro třetí nejvlivnější celobritskou politickou stranu- Liberálně demokratickou stranu, jelikož volební hlasy, které voliči této straně udělí, nakonec získává strana dosahující většiny. Liberální demokraté proto podali návrh k volební reformě dosavadního britského volebního systému.¹²³

Po posledních volbách, které se konaly v Británii v roce 2010, však došlo k poněkud výjimečné situaci, kdy došlo k patové situaci mezi Konzervativní a Labouristickou stranou. Konzervativci v čele s Davidem Cameronem tedy vstoupili do koalice s Liberálními demokraty.

2.2 Organizace a průběh voleb

Samotnému procesu voleb předchází volební kampaň. Je zcela přirozené, že politické strany soutěží o svoji popularitu u voličů, a v předvolebním období vyvíjejí velké úsilí k přiklonění si nerozhodné části britských voličů na svoji stranu. Právě z tohoto důvodu jsou pořádány volební kampaně různého charakteru, který je dán strategií každé politické strany. Důležitá je koncepce hlavních volebních témat, vymezení tezí, o něž se usilující strany mohou opírat při svém přesvědčování voličů. Většinou se jednotlivá témata u daných politických nijak výrazně neliší. Jedná se o aktuální problémy a otázky, jejichž řešení země čelí, jsou tedy v zájmu voličů.

Velká Británie, tedy její volební systém disponuje dvojím procesem voleb. Prvním jsou volby členů do Dolní sněmovny parlamentu Spojeného království, druhé volby slouží jako prostředek výběru členů zákonodárných orgánů teritorií s vlastní správou- severoirského a skotského parlamentu, spolu s velšským shromážděním.¹²⁴

Velká Británie je v současné době rozdělena na 650 jednomandátových volebních obvodů. Anglii připadá 533 volebních obvodů, Skotsku 59, Walesu 40 a Severnímu Irsku 18. Tyto obvody jsou pravidelně, v časovém intervalu maximálně dvanácti let, ustanoveny zvláštní komisí. Důraz je přitom kladen zejména na zachování co nejvyšší možné rovnoměrnosti volebních hlasů. Vítěz získává svůj mandát bez ohledu na to, zda dosáhl většiny, popř. jaké. V každém z těchto jednomandátových obvodů je zvolen jeden poslanec, přičemž za každou politickou stranu se může o daný mandátní post ucházet pouze jeden

¹²¹ ČERMÁK, V. a kol. *Pozvání do politologie*. Praha: Vyšehrad, 1994. s. 55.

¹²² HLOUŠEK, V. a kol. *Politické systémy*. Brno: Barrister & Principal, 2011. s. 167.

¹²³ Tamtéž, s. 168.

¹²⁴ ŘÍCHOVÁ, B. *Komparace politických systémů I*. Praha: Oeconomia, 2002. s. 128

kandidát. Poslancem se stane kandidát, který získal ve volbách nejvyšší počet volebních hlasů, a není povinen dosáhnout absolutní většiny. Může proto nastat také případ, kdy o poslaneckém mandátu, resp. o jeho majiteli rozhodne pouze jeden jediný hlas voliče. Výsledkem britských voleb se stává většinový typ vlády.¹²⁵

Volby jsou vyhlašovány premiérem v pravidelném intervalu po pěti letech od voleb posledních. Přesný termín voleb je potom stanoven současně vládoucí stranou. Kandidátem do Dolní komory britského parlamentu se může stát britský občan, který dovršil věk 21 let. O poslanecký mandát se nesmějí ucházet policisté, příslušníci armády, soudci a zaměstnanci z oblasti státní správy.¹²⁶ Voličem se může ve Velké Británii stát každý občan této země, dovršil-li věku osmnácti let. Práva volit jsou v současnosti zbaveni britští vězni a osoby uznané jako nesvéprávné. Místní úřady každoročně upravují registr voličů, na základě kterého se pak občané mohou stát aktivními voliči. Samotné volby se ve Velké Británii konají vždy ve čtvrtek, voliči své hlasy udělují v domovském obvodu, tedy v takovém, kde mají trvalé bydliště a na jehož registrační listině se nacházejí. Britové mohou volit buďto osobně anebo písemně, pokud se voleb nemohou fyzicky účastnit.¹²⁷

S vývojem volebního práva je spjato několik důležitých dat. V roce 1867 dosáhli práva volit britští dělníci. V roce 1918 bylo legislativně uznáno volební právo pro všechny britské obyvatele mužského pohlaví nad 21 let. Ženy se svého volebního privilegia dočkaly až poněkud později. Již ve druhé polovině 19. století v Británii, stejně jako v jiných evropských státech nebo v USA, vznikaly organizace radikálnějšího charakteru, v nichž se ženy angažovaly prostřednictvím akcí vedoucích k zrovnoprávnění volebního práva žen. Těmto aktivistkám se začalo říkat sufražetky¹²⁸. Prostřednictvím organizace *National Society for Women's Suffrage* (Národní spolek pro hlasovací právo žen) projevovaly snahy vyvíjet tlak na britský parlament, který jejich požadavku vyhověl v roce 1918, kdy bylo zavedeno volební právo pro ženy.¹²⁹

Britské volební právo je, stejně jako v mnoha dalších demokratických státech, podřízeno svobodnému rozhodnutí každého britského občana, jako potencialního voliče, zda půjde k volbám a udělí svůj hlas některé z politických stran anebo jejímu kandidátovi, popř. zda se svého práva zdrží a voleb se nebude aktivně účastnit.¹³⁰ Ve Velké Británii však

¹²⁵ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?*. Praha: Slon, 2004. s. 200.

¹²⁶ ŘÍCHOVÁ, B. *Komparace politických systémů I*. Praha: Oeconomia, 2002. s. 136

¹²⁷ Tamtéž, s. 137.

¹²⁸ Suфраžetky (ang. *suffrage*) je termín označující bojovnice za volební právo žen ve Velké Británii před 1. světovou válkou, původně se jednalo o hanlivé označení, avšak feministicky laděné hnutí si jej osvojilo.

¹²⁹ ŘÍCHOVÁ, B. *Úvod do současné politologie*. Praha: Portál, 2002. s. 133.

¹³⁰ Tamtéž, s. 134.

můžeme pozorovat takové tendence, kdy se Britové sami o politiku zajímají, což jistě souvisí s tradičním ukotvením britské politické kultury, jejím reprezentativním postavením, ale také s lehce dostupnou informovaností prostřednictvím britských médií. Zájem britských občanů o politiku své země je na běžný. Tento fakt souvisí s tradicí britské politické kultury.

Neobvyklá situace nastala při místních volbách, které se konaly 3. května 2012, kdy se volební účast rapidně snížila a byla na nejnižší úrovni za posledních dvanáct let. Tato skutečnost je však výsledkem nikoliv nezájmu Britů o politické dění, nýbrž projevem nespokojenosti se současným politickým vedením.¹³¹

2.3 Referendum

Referendum, jakožto jeden z nástrojů přímé demokracie, není ve Spojeném království běžně užívaným politickým prostředkem.¹³² Nejedná o závazné opatření, na jehož základě je vláda nucena uchýlit se k danému stanovisku. Referendum však slouží jako prostředek snahy politické reprezentace země o vyslyšení veřejného mínění a názoru jejich voličů. Každé referendum konané ve Velké Británii si vyžaduje zvláštní legislativní opatření. Referendum není v britském politickém systému nijak právně ukotveno. V roce 2000 vešel v platnost Zákon o politických stranách, volbách a referendech (Political Parties Elections and Referendums Act), který se věnuje problematice referenda. Referendum bývá v Británii využíváno spíše v otázkách týkajících se záležitostí místní správy.¹³³

2.3.1 Referendum o setrvání Velké Británie v Evropských společenstvích

Velká Británie se s celonárodním referendem setkala k dnešnímu dni pouze dvakrát. Poprvé to bylo v roce 1975, kdy se projednávala otázka setrvání Velké Británie v Evropském společenství¹³⁴. Zatímco Konzervativní strana a podnikatelský sektor byli pro působení Velké Británie v ES, Labouristé, kteří se k moci dostali ve volbách v roce 1974, s tímto rozhodnutím

¹³¹ Oficiální webové stránky České televize [online]. *ceskatelevize.cz*, [cit. 2012-28-05]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/174719-volici-vytrestali-britske-konzervativce/>.

¹³² Zemí, kde je referendum běžně a často užíváno je např. Švýcarsko či Dánsko.

¹³³ FIALA, P., PITROVÁ, M. *Evropská referenda*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. s. 31.

¹³⁴ Evropské společenství fungovalo jako jeden z pilířů Evropské unie, zaniklo s přijetím Lisabonské smlouvy v roce 2009. Pro tento termín budu nadále v textu užívat zkratku ES.

příliš nesouhlasili. Nově zvolený premiér Harold Wilson však, ač byl sám z řad Labouristů, s členstvím souhlasil, avšak důrazně žádal o změnu dosavadně vyjednaných podmínek. Ty se jevily pro Británii jako poněkud nevýhodné. Na propagaci referenda byly zřízeny dvě hlavní organizace¹³⁵. Jejich funkce byla praktická- měly sloužit jako zdroj informací ohledně plánovaného celonárodního hlasování pro každého voliče v zemi. Přes stále nejasné výsledky, kdy veřejné průzkumy poukazovaly na výrazné příklánění se Britů k odchodu z ES, jakož i přes rozpory v této otázce v britské vládě, se ukázal dne 5. června roku 1975 jasný výsledek. Přes 67% britských voličů se rozhodlo k odpovědi setrvat i nadále v ES. Dne 9. dubna následujícího roku se také britský parlament při svém hlasování shodl na setrvání Británie v ES.¹³⁶

2.3.2 Referendum ke změně britského volebního systému do Dolní sněmovny parlamentu

S druhým celonárodním referendem se Velká Británie setkala poměrně nedávno. Britští občané dostali 5. května roku 2011 možnost vyjádřit se k možné reformě dosavadního britského volebního systému. Britové měli k dispozici podpořit nebo naopak zavrhnout inovaci v současnosti uplatňovaného volebního systému typu FPTP. Britským občanům tak byly nabídnuty dvě varianty voleb, ve kterých by uplatnili své volební právo.¹³⁷

System alternativního hlasování funguje na principu postupného vyřazování kandidátů, přičemž volič označuje jednotlivce od nejpreferovanějšího kandidáta sestupně k tomu, kterému je nejméně nakloněn.¹³⁸ Hlasy udělené vyřazeným kandidátům se dále přičítají těm zbylým, dokud některý z kandidátů nedosáhne 50%, popř. se přerozdělují, dokud jeden z kandidátů nedosáhne většiny. Tento volební systém je poněkud složitějšího charakteru než v Británii doposud užívaný typ FPTP.¹³⁹

Pro změnu stávající volebního systému Velké Británie se však vyslovilo pouze 32% občanů. K zachování současného většinového volebního systému se přiklonilo téměř 60% Britů. Jak již bylo řečeno, pro změnu v oblasti volebního systému se přiklonila Liberálně demokratická strana v čele s britským vicepremiérem Nickem Cleggem. Naopak

¹³⁵ Tyto organizace se nazývaly *National referendum Campaign* (proti členství v ES) a *Britain in Europe* (pro členství v ES), a byly financovány vládou a finančními dary.

¹³⁶ FIALA, P., PITROVÁ, M. *Evropská referenda*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. s. 33-35.

¹³⁷ Oficiální webové stránky parlamentu Spojeného království [online]. *parliament.uk*, [cit. 2012-28-05]. Dostupné z: <http://www.parliament.uk/get-involved/elections/referendum-on-the-alternative-vote/>.

¹³⁸ ŘÍCHOVÁ, B. *Úvod do současné politologie*. Praha: Portál, 2002. s. 149.

¹³⁹ Tamtéž, s. 150.

pro zachování situace byla Konzervativní strana předsedy vlády Davida Camerona. Labouristé ve svém názoru ohledně navrhovaných změn nebyli v posledních letech jednotní, ovšem v konečném výsledku se vyjádřili proti návrhu systému alternativního hlasování. Tendence k využívání systému alternativního hlasování můžeme pozorovat ve Skotsku, Walesu a Severním Irsku.¹⁴⁰

2.3 Všeobecné volby Velké Británie v roce 2005

Parlamentní volby Velké Británie z roku 2005 proběhly 5. květnu téhož roku. Vítěznou stranou se stali Labouristé (*Labour Party*) v čele s Tonym Blairem. Jednalo se již o třetí vítězství Labouristů za poslední tři volební období.

V roce 2005 se britských parlamentních voleb zúčastnilo 61,4% voličů. Labouristickou stranu zvolilo 35,2% občanů, Konzervativní strana obdržela 32,4% volebních hlasů. Na třetím místě se umístila Liberálně demokratická strana, a to s počtem 10,4% hlasů voličů.

Labouristé obdrželi celkem 355 z celkového počtu 646 mandátů. Získali 9,6 milionů volebních hlasů, což byla historicky nejnižší hodnota co do počtu volebních hlasů vítězné strany britských všeobecných voleb. S touto pro Labouristy nepříjemnou skutečností souvisí také fakt, že si oproti volbám z roku 2001 pohoršili celkovou ztrátou 5,5% volebních preferencí. Konzervativci obdrželi 198 mandátů, získali 8,8 milionů hlasů a jejich volební výsledek se oproti minulým volbám zlepšil o 0,7%. Liberálně demokratická strana se umístila se svými 6 miliony hlasy na třetím místě celkového výsledku voleb. Případlo jí 62 křesel v parlamentu a výsledek si oproti volbám z r. 2001 zlepšila, stejně jako Konzervativní strana, a to o 3,8%.¹⁴¹

Volební výsledky v jednotlivých částech Spojeného království se různily. V Anglii dosáhla prvenství Konzervativní strana s 35,7% hlasů, čímž si zlepšila preference o 0,5%. V poněkud těsném závěsu se objevila Labouristická strana se svými 35,5% volebních hlasů, avšak zaznamenala oproti minulým volbám ztrátu celých 6%. Třetí pozici zaujala strana Liberálně demokratická s 22,9% a celkovým zlepšením svých volebních výsledků o 3,5%.

Výsledky všeobecných voleb v roce 2005 ve Skotsku ukázaly podobný výsledek jako v roce 2001. Přes svoji ztrátu pěti křesel si udrželi prvenství, a to s 38,9% hlasů

¹⁴⁰ Oficiální webové stránky parlamentu Spojeného království [online]. *parliament.uk*, [cit. 2012-28-05]. Dostupné z: <http://www.parliament.uk/get-involved/elections/referendum-on-the-alternative-vote/>.

¹⁴¹ MELLOWS-FACER, A. *General Election 2005* [online]. [cit. 2012-06-01]. Dostupné z: <http://www.parliament.uk/briefing-papers/RP05-33>.

(o 4,4% méně než v roce 2001). Konzervativní strana ve Skotsku obdržela celkem 15,8% volebních hlasů a polepšila si o 0,2%. Liberálně demokratická strana získala celkem 22,6% hlasů a oproti předchozímu volebnímu období zlepšila svoje preference o 6,3%.

Ve Walesu se Britové dočkali takového výsledku: Na prvním místě se s celkovým počtem 42,7% hlasů umístila Labouristická strana, ovšem se ztrátou 5,9% oproti uplynulému volebnímu období. Konzervativní strana obdržela 21,4% volebních hlasů, čímž si polepšila o 0,4%. Liberální demokraté také zaznamenali zlepšení svých volebních výsledků, a to s 18,4% o 4,6% volebních hlasů.

V Severním Irsku se na předních pozicích volebních výsledků neumístila žádná z celkově vítězných stran. Irové se s celkovým počtem 33,7% přiklonili k Demokratické unionistické straně. Druhou nejvolenější stranou se v této oblasti stala strana Sinn Féin, která si získala náklonnost 23,4% voličů. Sociálně demokratická a dělnická strana obdržela od svých voličů 17,5% hlasů.

Ve výsledku lze tedy říci, že britské všeobecné volby, které se konaly 5. května r. 2005, přinesly pokles popularity Labouristů, kteří přišli celkem o 47 křesel v Dolní sněmovně parlamentu. Výrazného zlepšení se dočkala Konzervativní strana, která své volební preference zlepšila připočtením 33 volebních mandátů. Liberální demokraté získali oproti volbám z roku 2001 o 11 poslaneckých mandátů více, tedy i pro ně byla situace příznivá.¹⁴²

2.4 Všeobecné volby Velké Británie v roce 2010

Parlamentní volby Velké Británie z roku 2010, tedy poslední všeobecné volby k dnešnímu dni, proběhly 6. května roku 2010. Vítězem se stala Konzervativní strana. Nastala však v Británii poměrně vzácná situace. Žádná s jednotlivých politických stran nezískala parlamentní většinu 650 mandátů. S tímto jevem se Britové setkali naposled v roce 1974. Vítězná strana Konzervativců se tedy uchýlila k rozhodnutí uzavřít koalici s jinou politickou stranou, a to Liberálními demokraty.¹⁴³

¹⁴² ŘÍCHOVÁ, B. *Komparace politických systémů I*. Praha: Oeconomia, 2002. s. 135.

¹⁴³ Oficiální webové stránky Ministerstva zahraničních věcí České republiky. Vnitropolitická charakteristika Velké Británie [online]. [cit. 2012-06-08]. Dostupné z:

http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/velka_britanie/politika/vnitropoliticka_charakteristika.html

V roce 2010 činila účast voličů celkem 65,1%, což je o téměř 4% více oproti volbám z roku 2005. Konzervativní strana vyhrála se svými 36,1% volebních hlasů, Labouristická strana dosáhla 29% hlasů, Liberálně demokratická strana obdržela 23% hlasů voličů.

Konzervativci získali celkem 306 poslaneckých mandátů, přičemž jim bylo uděleno 10,7 milionů volebních hlasů. Oproti volbám, které se konaly v roce 2005, Konzervativní strana navýšila počet svých mandátů o 90 křesel. Labouristé naopak zaznamenali ztrátu 90 poslaneckých mandátů. Obdrželi 8,6 milionů hlasů, tedy o 1 milion méně než v předchozích volbách. Liberální demokraté přišli o 5 křesel v Dolní sněmovně parlamentu, celkový počet volebních hlasů, kterých dosáhli je 6,8 milionů. V jednotlivých částech Spojeného království se volební situace vyvinula takto:

Voliči Anglie upřednostnili s 39,5% svých hlasů Konzervativní stranu. Rozdíl oproti volbám v roce 2005 činí +3,8%. Na druhém místě se umístila Labouristická strana s 28,1% a zaznamenala tak ztrátu 7,4%. Liberální demokraté si s celkovým počtem 24,2% zlepšili skóre o 1,9%.

Ve Skotsku se většina voličů přiklonila k volbě Labouristické strany, obdržela 42% jejich hlasů voličů z řad obyvatel Skotska. Konzervativci s 16,7% zaznamenali o téměř 1% vyšší počet volebních hlasů oproti předchozímu volebnímu období. Liberální demokraté získali 18,9% hlasů a jejich preference se zhoršily o 3,7%.

Velšané volili s 36,2% Labouristickou stranu, tedy s o 6,5% méně než v roce 2005. Konzervativní strana dosáhla 26,1% všech hlasů, rozdíl oproti volbám v roce 2005 činil +4,7%. Liberální demokraté získali 20,1% volebních hlasů a zaznamenali tak nárůst o 1,7%.

V Severním Irsku se stala nejpreferovanější stranou, stejně jako ve volbách z r. 2005 Demokratická unionistická strana s celkovým počtem hlasů 25%, tedy o 8,7% méně než dříve. Sinn Féin skončila s opravdu těsným výsledkem- obdržela 25,5% hlasu, o 1,2% více než v předešlých volbách. Sociálně demokratická a dělnická strana naopak zaznamenala o 1% nižší volební preference, získala celkem 16,5% hlasu.¹⁴⁴

V britských všeobecných volbách, které se konaly 6. května roku 2010, zvítězila Konzervativní strana, naposledy zvolená v roce 1992. Oproti volbám z roku 1992 získali Konzervativci o 30 mandátů méně.¹⁴⁵ Novým premiérem Velké Británie se stal předseda Konzervativců, David Cameron. Do funkce vicepremiéra byl zvolen díky koalici s Konzervativní stranou Nick Clegg, předseda Liberálně demokratické strany. Vznikla tak

¹⁴⁴ CRACKNELL, R., McGUINNESS, F., RHODES, CH. *General Election 2010* [online]. [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: <http://www.parliament.uk/briefing-papers/RP10-36>

¹⁴⁵ ŘÍCHOVÁ, B. *Komparace politických systémů I*. Praha: Oeconomia, 2002. s. 135.

pro Británii neobvyklá situace, kdy byla vytvořena menšinová vláda prostřednictvím koalice Konzervativní strany a Liberálně demokratické strany. Liberální demokraté sice nyní mají výraznější vliv na politické scéně, avšak volební systém pro ně zůstal i nadále zachován jako poměrně nevýhodný.

3 Stranický systém Velké Británie

Tato kapitola se bude věnovat charakteristice britského stranického systému. Nejprve budou uvedeny, které jsou s tématem politických stran spjaty, dále budou uvedeny konkrétní případy z britské politické scény. Nastíněna bude organizace a rozdělení britských politických stran, jejich vývoj a současné tendence. Uvedeni budou také nejdůležitější představitelé politických stran.

3.1 Stranický systém Velké Británie

Britský stranický systém bývá považován za modelový typ dvoustranického, neboli bipartijního systému. V tomto systému soutěží o moc dvě nejsilnější politické strany. Podle Sartoriho je britský stranický systém definován jako systém umírněného pluralismu.¹⁴⁶ Od 20. let minulého století britské politické scéně dominují dvě nejmocnější politické strany- Konzervativní strana a Labouristická strana. Občas však může nastat situace, kdy je tradiční bipartismus narušen vlivem třetí politické strany, která dosáhne výrazných volebních preferencí. K tomuto případu došlo také po posledních všeobecných volbách, které se konaly v roce 2010, kdy vítězná Konzervativní strana v čele s Davidem Cameronem nezískala dostatečný počet mandátů do Dolní sněmovny, a proto uzavřela koalici s Liberálně demokratickou stranou v čele s Nickem Cleggem.

3.1.1 Vývoj britského stranického systému

První rozčlenění britské politické scény můžeme zaznamenat již okolo poloviny 17. století. Členové parlamentu se tehdy názorově rozešli a vytvořili dva tábory- jedni byli pro jedinou národní katolickou církev, druzí byli zastánci širšího spektra církví v zemi (zejména puritáni). V 90. letech téhož století se parlament opět neshodl. Tentokrát se jednalo o souhlas či nesouhlas s nástupem Jakuba II. Stuarta na britský trůn. Pro korunovaci Jakuba II. byli tzv. Toryové, naopak proti byli tzv. Whigové.¹⁴⁷ Z těchto dvou názorově odlišných skupin se postupně začaly formovat politické elity, jejichž období moci se střídala.¹⁴⁸ V roce 1711 byl zvolen první ministerský předseda, whig Robert Walpole. Whigové si svoji vedoucí pozici udrželi až do poloviny 18. století.¹⁴⁹

Toryové se vyznačovali přísnějšími postoji a konvencemi, jednoznačně se stavěli k uznávání tradic, nepřipouštěli toleranci jiných církví než jednotné Anglikánské. Z hlediska mezinárodní politiky nebyli Evropě příliš nakloněni, svůj zájem soustředili na jednotné britské království. Whigové měli naopak poněkud mírnější, liberálnější názory, a to zejména ohledně protestantství.¹⁵⁰ Obě strany byly jako oficiální politické strany ustanoveny ve 30. letech 19. století. Toryové se přejmenovali na Konzervativce, Whigové na Liberály. V Liberální straně však panovaly značné nepokoje, které vyústily k odchodu několika Whigů.

¹⁴⁶ ŘÍCHOVÁ, B. *Úvod do současné politologie*. Praha: Portál, 2002. s. 101.

¹⁴⁷ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?*. Praha: Slon, 2004. s. 148-149.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 149.

¹⁴⁹ Oficiální stránky kanceláře britského premiéra [online]. number10.gov.uk, [cit. 2012-06-10]. Dostupné z: <http://www.number10.gov.uk/history-and-tour/past-prime-ministers/>.

¹⁵⁰ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?*. Praha: Slon, 2004. s. 150.

Ti se pak jako tzv. liberální unionisté začlenili do Konzervativní strany. V roce 1912 Konzervativní strana změnila svůj název do dnešní podoby, tedy na Konzervativní a unionistickou stranu (Conservativ and Unionistic Party). S postupným rozvojem tisku, reformami v oblasti volebního práva a tím souvisejícím vyšším počtem voličů, se politické strany dočkaly svého rozvoje. Vyčlenily se i politické strany, které se orientovaly výlučně na úroveň místní správy, a zabývaly se specifickými problémy dané konkrétní oblasti. Na konci 19. století se začali do politiky aktivně zapojovat zástupci z řad dělníků. V roce 1893 byla založena Nezávislá labouristická strana, dnes známá pod názvem Labouristická strana (Labour Party).¹⁵¹

Zajímavá situace na britské politické scéně z hlediska stranického systému nastala v době 2. světové války, kdy byla vytvořena tzv. vláda národního sjednocení. V čele takovéto vlády stál Winston Churchill a Clement Attlee, přičemž oba měli stanovenou oblast své působnosti- Winston Churchill se věnoval otázkám mezinárodního charakteru, Clement Attlee zase situaci v zemi.¹⁵² V poválečném období se opět politická scéna vrátila k tradičnímu bipartijnímu modelu vlády Konzervativců a Labouristů. V průběhu druhé poloviny 20. století měla vedoucí pozici v řízení chodu země Konzervativní strana, po období labouristické vlády v letech 1997-2010 se na tomto postu nachází opět.¹⁵³

3.2 Politické strany Velké Británie

Britské politické strany jsou orgánem státní moci, který je nedílnou součástí funkčního demokratického politického systému. Politické strany tvoří skupina jednotlivců s určitými podobně směřujícími idejemi a zájmy. Nemusí se však zcela shodovat, uvnitř strany se mohou vyskytovat názorově různorodé tendence. Právě politické strany rozhodují o aktuálním dění v britské politice, aplikují potřebná opatření a řešení situací, které si zrovna země žádá. Politické strany určují směr, jímž se bude Velká Británie do budoucna ubírat. Působí také jako jakési podhoubí pro významné politické osobnosti, které později dosadí do svých vedoucích pozic. Strany tedy vybírají také kandidáty k volbám. Přitom tento samotný proces výběru se dělí hned do několika cyklů. Prvním z nich je tzv. selektorát, v němž jsou vybráni

¹⁵¹ Tamtéž, s. 151.

¹⁵² ZROSTLÍK, D. Stranický systém- Spojené království Velké Británie a Severního Irsku [online]. *E-polis.cz*, [cit. 2012-06-10]. Dostupné z: <http://www.e-polis.cz/komparace/222-stranicky-system-spojene-kralovstvi-velke-britanie-a-severniho-irsku.html>.

¹⁵³ Oficiální stránky kanceláře britského premiéra www.number10.gov.uk [online]. [cit. 2012-06-10]. Dostupné z: <http://www.number10.gov.uk/history-and-tour/past-prime-ministers/>.

vhodní straniční členové a lídři. Poté dochází k tzv. elektorátu, čili samotné volby těchto jedinců. Politické strany mají také moc ovlivňovat veřejné mínění, a vyvíjejí značné úsilí ovlivnit svými názory a vizemi co nejširší vrstvu svých potenciálních voličů, organizují předvolební kampaně.¹⁵⁴

3.2.1 Celobritské politické strany

Pojmem celobritské politické strany označujeme takové politické strany Velké Británie, které působí v rámci celého Spojeného království, a ucházejí se o vůdčí pozici v britských všeobecných volbách, tedy o co nejvyšší počet mandátů neboli křesel do Dolní sněmovny britského centrálního parlamentu. Jednotlivé strany mezi sebou soutěží o co největší popularitu u svých potenciálních voličů, soustředí se na vlastní volební program, předvolební kampaně a organizaci vlastní strany. Důležitým prostředkem, kterého politické strany užívají k perfektní komunikaci s britskými občany, jsou média.¹⁵⁵

3.2.1.1 Konzervativní strana

Konzervativní strana (Conservative and Unionist Party) se, jak jsem již uvedla, vyvinula z původní strany Toryů. K dnešní podobě se vyvíjela již od 30. let 19. století, současný název nese potom od roku 1912. Konzervativní strana bývá považována za tzv. *catch-all*¹⁵⁶ neboli „všežravou“ politickou stranu.¹⁵⁷ Největší úspěšnosti se strana těšila v meziválečném období, dále pak za vlády Margaret Thatcherové.¹⁵⁸ Thatcherová byla v roce 1990 ve funkci lídra strany nahrazena Johnem Majorem, za jehož vedení se strana potýkala s mnoha vnitřními problémy. V roce 1997 si již neudržela svoji vedoucí pozici. Došlo k rozsáhlým změnám členského uspořádání strany, také John Major ihned po volbách přenechal svoji funkci Williamu Hagueovi. Ani Hague však nezajistil lék pro zraněnou politickou formaci. Nyní je lídrem CP¹⁵⁹ současně úřadující britský předseda vlády, David Cameron. Konzervativní strana své zájmy soustředí převážně na snížení deficitu státního rozpočtu, reformy v oblastech zdravotnictví, školství či sociálního systému. Dalším okruhem, na který se CP zaměřuje je problematika daní a daňové reformy. Konzervativcům také záleží

¹⁵⁴ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?*. Praha: Slon, 2004. s. 147-148.

¹⁵⁵ŘÍCHOVÁ, B. *Komparace politických systémů I*. Praha: Oeconomia, 2002. s. 142.

¹⁵⁶ Označení *catch-all* znamená, že daná politická strana se zaměřuje na co nejširší spektrum svých potenciálních voličů, tedy snaží se zasáhnout co nejširší vrstvu obyvatelstva.

¹⁵⁷HLOUŠEK, V. KOPEČEK, L. *Politické strany*. Grada Publishing: 2010. s. 183.

¹⁵⁸ Toto období vlády konzervativců bývá označováno pojmem *thatcherismus*.

¹⁵⁹ CP- Conservative and Unionist Party, oficiální zkratka pro britskou Konzervativní stranu.

na opatřeních pro zlepšování kvality životního prostředí. Co se týče EU¹⁶⁰, CP usiluje o referendum o Lisabonské smlouvě.¹⁶¹

3.2.1.2 Labouristická strana

Labouristická strana (Labour Party- New Labour) vznikla v roce 1900, kdy se postupně vyvinula z Nezávislé dělnické strany fungující již od roku 1893. Pod názvem Labouristická strana působila tato formace od roku 1906. Opoziční stranou Dolní komory parlamentu se Labouristé stali poprvé v roce 1922, první menšinovou vládu LP¹⁶² vytvořila již o dva roky později. Co se týče členského uspořádání, členové strany jsou rozděleni na členy individuální a členy kolektivně přidruženého charakteru. Kolektivně přidružení členové mohou působit buďto v rámci místního volebního obvodu, v rámci regionu anebo na národní úrovni strany. Nejvyšším orgánem LP je Výroční konference, na jejímž zasedání se scházejí zástupci všech volebních obvodů. Za správný chod tohoto politického celku zodpovídá jmenovaný generální tajemník strany.¹⁶³ Po celá léta docházelo k tahanicím o větší vliv v rámci LP mezi odborovými organizacemi, členy strany v parlamentu a zástupci místními organizacemi v rámci LP. Po reformě strany v roce 1995 můžeme pozorovat vcelku jednotný vliv, posílena byla role místních volebních obvodů. Důležitou změnou, která proběhla v roce 1995, bylo odstranění IV. článku stranického programu o znárodnění. Strana byla přejmenována na New Labour a pod vedením Tonyho Blaira se labouristé představili v nové podobě. Soustředí se na co nejširší vrstvu obyvatelstva střední vrstvy, zatímco v dřívějšku se LP soustředila spíše na dělnickou třídu. Nejvyšší zastoupení, co se týče voličů, má však LP v mladší generaci střední vrstvy. Další změnou, kterou LP absolvovala je také odklon od původních myšlenek socialismu a posun k volnému trhu. Nynějším předsedou Labouristické strany je již od září r. 2010 Ed Milliband, který vystřídal Gordona Browna- lídra této strany, zároveň také ministerského předsedu v letech 2007-2010.¹⁶⁴

Labouristická strana se v posledních letech držela u moci v období po volbách 1997 až do voleb posledních, tedy do roku 2010, kdy byli labouristé nahrazeni ve vůdčí pozici Konzervativní stranou. Svoji politiku labouristé nyní orientují na zlepšení sociálních

¹⁶⁰ EU- oficiální zkratka Evropské unie.

¹⁶¹ COOK, A. *A Party Of Change* [online]. *conservatives.com*, [cit. 2012-06-12]. Dostupné z: http://www.conservatives.com/People/The_History_of_the_Conservatives/20th_Century_Onwards.aspx

¹⁶² LP- Labour Party, oficiální zkratka pro britskou Labouristickou stranu.

¹⁶³ Oficiální webové stránky britských labouristů [online]. *labour.org.uk*, [cit. 2012-06-14]. Dostupné z: http://www.labour.org.uk/history_of_the_labour_party_gb.

¹⁶⁴ ŘÍCHOVÁ, B. *Komparace politických systémů I*. Praha: Oeconomia, 2002. s. 142

podmínek ve státě, snížení míry nezaměstnanosti, zlepšení zdravotní péče. Značné snahy vyvíjí LP také v oblasti bezpečnosti v zemi, zejména pak v boji proti narůstající kriminalitě, terorismu a jiným sociálně-patologickým jevům, které sužují dnešní britskou společnost. Věnují se dále rozvoji dopravy, stejně jako jejich opoziční protivníci z CP usilují o zlepšení kvality životního prostředí.¹⁶⁵

3.2.1.3 Liberálně demokratická strana

Třetí největší politická strana Británie, Liberálně demokratická strana (Social and Liberal Democrats) vznikla vcelku nedávno. V roce 1989 došlo ke sjednocení Liberální strany (Liberal Party) a Sociálně demokratické strany (Social Democratic Party) právě v tuto novou politickou formaci. LibP¹⁶⁶ je politická strana s obrovskou tradicí. Vyvinula se z původní strany Whigů, kteří jak jsem již uvedla, stáli spolu s Toryovci u zrodu britských politických stran. Zcela opačná situace nastala u SDP¹⁶⁷. Tato strana na politické scéně působila samostatně jen krátkou dobu. V roce 1981 se po delších neshodách vyčlenila z LP, a přes svoji počáteční popularitu nakonec našla východisko ze svého úpadku v novém svazku- SLD¹⁶⁸.¹⁶⁹ V současnosti je lídrem Liberálních demokratů Nick Clegg. Clegg od posledních voleb z roku 2010 vykonává také funkci vicepremiéra země. SLD totiž v současné vládě působí jako koaliční partner CP. Co se týče politických zájmů této politické strany v posledních letech, podnítila SLD referendum ohledně změny volebního systému do Dolní komory britského parlamentu. Přestože se uvedené referendum konalo, jeho výsledek nebyl liberálním demokratům příliš nakloněn. Britové si zvolili zachování dosavadního volebního systému. Ostře se liberální demokraté postavili také proti působení britských jednotek v Iráku. Jejich mise byly následně ukončeny.¹⁷⁰

Dnes se SLD orientuje převážně na zlepšení sociální situace pro nižší vrstvy obyvatel, ale také pro menšiny a přistěhovalce žijící v Británii. Prosazuje daňové úlevy pro chudé

¹⁶⁵ Oficiální webové stránky Ministerstva zahraničních věcí České republiky [online]. *mzv.cz*, [cit. 2012-06-14]. Dostupné z:

http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/velka_britanie/politika/vnitropoliticka_charakteristika.htm.

¹⁶⁶ LibP- oficiální zkratka pro britskou Liberální stranu.

¹⁶⁷ SDP- oficiální zkratka pro britskou Sociálně demokratickou stranu.

¹⁶⁸ SLD- oficiální zkratka pro britskou Liberálně demokratickou stranu.

¹⁶⁹ ŘÍCHOVÁ, B. *Komparace politických systémů I*. Praha: Oeconomia, 2002. s. 142

¹⁷⁰ Oficiální webové stránky parlamentu Spojeného království [online]. *parliament.uk*, [cit. 2012-28-05]. Dostupné z: <http://www.parliament.uk/get-involved/elections/referendum-on-the-alternative-vote/>.

rodiny, věnuje se rozvoji ochrany životního prostředí. Strana je značně nakloněná vizi podílet se na evropské politice.¹⁷¹

3.2.2 Strany regionálního charakteru

Vedle velkých celobritských politických stran se na britské politické scéně objevují také strany menšího charakteru, které se soustřeďují k daným územním celkům s vlastní místní správou. Pokud však tyto strany dosáhnou kladných volebních preferencí, mohou se také částečně angažovat na celobritské politické scéně, čili obsadí určitý počet křesel v Dolní sněmovně parlamentu ve Westminsteru. Nejvýznamnějšího regionálního charakteru dosahují politické strany na území Severního Irska. Ve Walesu a Skotsku se ve většině případů jedná o menší odnože velkých celobritských politických stran- CP, LP nebo SLD plus nacionálně orientovanou místní politickou stranu. Ve Walesu je to Strana Walesu (Plaid Cymru), ve Skotsku potom Skotská národní strana (Scottish National Party).¹⁷²

3.2.2.1 Skotská národní strana

Vznik Skotské národní strany (Scottish National Party) se datuje k roku 1934, kdy se vyvinula z původní Národní strany Skotska (National Party of Scotland). V britském parlamentu se SNP¹⁷³ objevila poprvé v roce 1967, ovšem teprve po volbách v roce 1974 získala významnější pozici, která však byla s dalšími volbami narušena. Později se střídala období úspěchu SNP a oslabení jejího vlivu. Od roku 1997 se počet zástupců SNP v britském parlamentu zvýšil, tyto tendence zůstaly zachovány dodnes.¹⁷⁴

SNP je politická strana, která vždy usilovala o úplnou autonomii Skotska, vyznačuje se silným nacionálním cítěním. Po LP je právě tato strana druhou nejsilnější politickou elitou, ke které se uchylují skotští voliči. Významným mezníkem pro Skotsko byl rok 1997, kdy byl zaveden prostřednictvím referenda Skotský samostatný parlament. V prvních místních volbách, které proběhly v roce 1999, se SNP umístila na třetím místě.¹⁷⁵ V posledních volbách, 5. 5. 2011, SNP zvítězila a obsadila 67 ze 129 křesel skotského parlamentu.

¹⁷¹ Oficiální webové stránky Ministerstva zahraničních věcí České republiky [online]. *mzv.cz*, [cit. 2012-06-14]. Dostupné z:

http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/velka_britanie/politika/vnitropoliticka_charakteristika.htm.

¹⁷² ŘÍCHOVÁ, B. *Komparace politických systémů I*. Praha: Oeconomia, 2002. s. 150.

¹⁷³ SNP- oficiální zkratka pro Skotskou národní stranu.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 151-152.

¹⁷⁵ Vítězem se stala LP, na druhém místě potom skončili Liberální demokraté.

Předsedou této politické strany je již od roku 2004 Alex Salmond.¹⁷⁶ V posledních britských všeobecných volbách, které se konaly v roce 2010, získala SNP 1,9% hlasů voličů a získala celkem 6 mandátů v britském parlamentu.¹⁷⁷

3.2.2.2 Strana Walesu

Velšská národní strana (Plaid Cymru) vznikla v roce 1925. Významnou úlohu měla v období mezi dvěma světovými válkami, kdy plnila funkci jakéhosi uchovatele tradiční velšské kultury. Do politiky se začala oficiálně zapojovat až v 60. letech minulého století, přesněji po volbách v roce 1966. Strana se stejně jako skotská SNP angažovala především v záležitosti samostatného fungování Walesu, dnes se zaměřuje převážně na životní prostředí, ekologické aktivity a podporu venkova. Odtud také pochází značná část voličů této strany.¹⁷⁸ Současným lídrem strany je nově od letošního roku Leanne Wood.¹⁷⁹ V posledních britských všeobecných volbách, které se konaly v roce 2010, PC získala celkem 3 poslanecké mandáty v britském parlamentu.¹⁸⁰

3.2.2.3 Strany Severního Irsku

V Severním Irsku má značný vliv hned několik politických stran, a to jak na místní úrovni, tak v celobritské politice. Jsou to zejména: Ulsterská unionistická strana (Ulster Unionist Party), Demokratická unionistická strana (Democratic Unionist Party), Sociálně demokratická a dělnická strana (Social Democratic Labour Party), Strana spolenectví (Alliance Party) a Sinn Féin. Kromě uvedených elit zde najdeme ještě několik dalších politických stran, ovšem jejich vliv není až tak významný a pokud ano, tak spíše na místní regionální úrovni. Výše uvedené strany se dají rozdělit na dva tábory, přičemž první z nich se v minulosti přikláněla ke sjednocení Severního Irsku a Británie (Demokratičtí unionisté,

¹⁷⁶Oficiální webové stránky Skotské národní strany [online]. *snp.org*, [cit. 2012-06-15]. Dostupné z: <http://www.snp.org/media-centre/news/2010/aug/salmond-sets-sights-2011-election>.

¹⁷⁷CRACKNELL, R., McGUINNESS, F., RHODES, CH. *General Election 2010* [online]. [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: <http://www.parliament.uk/briefing-papers/RP10-36>.

¹⁷⁸ŘÍCHOVÁ, B. *Komparace politických systémů I*. Praha: Oeconomia, 2002. s. 152-153.

¹⁷⁹Oficiální webové stránky Strany Walesu [online]. *plaidcymru.org*, [cit. 2012-06-15]. Dostupné z: [http://www.english.plaidcymru.org/leader/.](http://www.english.plaidcymru.org/leader/)

¹⁸⁰CRACKNELL, R., McGUINNESS, F., RHODES, CH. *General Election 2010* [online]. [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: <http://www.parliament.uk/briefing-papers/RP10-36>.

Ulsterští unionisté a Strana spolenectví), druhá část politických stran tíhla spíše ke sjednocení Severního Irsku a Irské republiky (Sinn Féin a Sociálně demokratická a dělnická strana). Všechny tyto strany jsou v různé míře zastoupeny v Severoirském autonomním parlamentu, jejich členové se angažují také ve Westminsterském parlamentu.¹⁸¹ V posledních britských všeobecných volbách, které se konaly v roce 2010, obdržela 3 poslanecké mandáty do britského parlamentu strana Sinn Féinn, jeden mandát potom získala Strana spolenectví.¹⁸²

3.2.2.3.1 Ulsterská unionistická strana

Za nejvlivnější regionální stranu Severního Irsku bývá považována Oficiální unionistická strana (Ulster Unionist Party). Je to nejstarší oficiální politická strana této oblasti, byla založena již v roce 1905. Jak ve volbách do Severoirského autonomního parlamentu, tak ve volbách celonárodních získala právě UUP¹⁸³ jedny z nejlepších volebních preferencí ze všech politických formací v rámci Severního Irsku. Značných úspěchů strana dosáhla po roce 1974, kdy spolu s DUP¹⁸⁴ a Avantgardní unionistickou pokrokovou stranou vytvořila tzv. Sjednocenou ulsterskou unionistickou radu¹⁸⁵. Právě tehdy získala většinu severoirských mandátů ve Westminsteru. Dnes je největším soupeřem UUP mladší politická strana DUP.¹⁸⁶ Novým lídrem UUP je od března letošního roku Mike Nesbitt.¹⁸⁷

4 Současná politická situace ve Velké Británii

Tato kapitola bude zaměřena na současnou situaci britské politické scény. Budou uvedena hlavní témata a problémy, jejichž řešením se zabývá současná britská vláda. Budou popsány výsledky posledních britských všeobecných voleb, které se konaly v roce 2010. Část kapitoly se bude věnovat nynějšímu britskému premiérovi Davidu Cameronovi.

4.1 Britská politická scéna po všeobecných volbách 2010

¹⁸¹ ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?*. Praha: Slon, 2004. s. 183-185.

¹⁸² CRACKNELL, R., McGUINNESS, F., RHODES, CH. *General Election 2010* [online]. [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: <http://www.parliament.uk/briefing-papers/RP10-36>.

¹⁸³ UUP- Oficiální zkratka pro severoirskou Oficiální unionistickou stranu.

¹⁸⁴ DUP- Oficiální zkratka pro severoirskou Demokratickou unionistickou stranu.

¹⁸⁵ Oficiální název zní *United Ulster Unionist Council*.

¹⁸⁶ ŘÍCHOVÁ, B. *Komparace politických systémů I*. Praha: Oeconomia, 2002. s. 153-157.

¹⁸⁷ Oficiální webové stránky Ulsterské unionistické strany [online]. *uup.org*, [cit. 2012-06-15]. Dostupné z: <http://www.uup.org/index.php/mlas.html>.

Poslední národní volby, které ve Velké Británii proběhly 6. května r. 2010. Tyto volby znamenaly poměrně rozsáhlou změnu, co se týče politické situace. Po třinácti letech, kdy u moci stáli labouristé, se moci chopila opět Konzervativní strana. Premiér Gordon Brown byl 11. května téhož roku nahrazen nově jmenovaným ambiciózním ministerským předsedou Davidem Cameronem. Cameron je zároveň lídrem vítězné Konzervativní strany.¹⁸⁸

Výsledky posledních voleb jsou však poněkud výjimečné. Vítězná Konzervativní strana neobdržela většinový počet hlasů. David Cameron proto následovně s lídrem Liberálně demokratické strany, Nickem Cleggem, dohodl podmínky pro vytvoření menšinové koaliční vlády pro následující volební období. Vznikla tak nová britská koaliční vláda v čele s premiérem Davidem Cameronem a vicepremiérem Nickem Cleggem. Účast britských voličů v posledních všeobecných volbách se vyšplhala na skvělých 67,1%, což je ještě vyšší počet než ve volbách z roku 2005. Konzervativci si vysloužili celkem 10,7 milionů volebních hlasů, po přepočtu na mandáty obsadili 306 parlamentních křesel. Ačkoliv, jak již bylo řečeno, Konzervativci nedosáhli většiny hlasů, oproti předchozímu volebnímu období si polepšili o 90 mandátů. Druhý člen nové koaliční vlády, Liberální demokraté, dosáhli celkem 6,8 milionů hlasů (23% z celkového počtu udělených platných hlasů), čímž získali 57 křesel v Dolní sněmovně parlamentu.¹⁸⁹

Co se týče celkového výsledku voleb, druhé místo obsadila Labouristická strana, v čele s Gordonem Brownem, a svým ziskem 8,6 miliony hlasy. Dosáhla tedy 258 poslaneckých mandátů. Další pozice obsadili menší politické strany regionálního charakteru, jako je DUP, SNP, Sinn Féin, Zelení (Green), aj.¹⁹⁰

Premiérem Velké Británie se ve svých 43 letech stal David Cameron. Cameron je velmi charismatický, ambiciózní a dobře vzdělaný člověk. Studoval na prestižní Eton College, ale také na Oxfordské univerzitě. Věnoval se politice, filozofii a ekonomickým teoriím. Své nadání pro práci ve významných pozicích uplatnil jako poradce na Ministerstvu vnitra a financí, stínový ministr školství, stínový náměstek Dolní sněmovny britského parlamentu, ale také jako skvělý organizátor stranických aktivit CP před všeobecnými volbami v roce 2005. Kromě svojí politické kariéry se Cameron věnoval také práci v médiích (Carlton

¹⁸⁸ Oficiální webové stránky Ministerstva zahraničních věcí České republiky [online]. *mzv.cz*, [cit. 2012-06-16]. Dostupné z:

http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/velka_britanie/politika/vnitropoliticka_charakteristika.html

¹⁸⁹ CRACKNELL, R., McGUINNESS, F., RHODES, CH. *General Election 2010* [online]. [cit. 2012-06-08].

Dostupné z: <http://www.parliament.uk/briefing-papers/RP10-36>.

¹⁹⁰ Oficiální webové stránky BBC [online]. *bbc.co.uk*, [cit. 2012-06-15]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/shared/election2010/results/>.

Communications¹⁹¹), sloužil ve správní radě. Se svou manželkou Samanthou žije v Londýně a Západním Oxfordshiru. Cameron měl se ženou celkem čtyři děti, nejstarší syn bohužel v roce 2009 podlehl své těžké nemoci. Lídrem CP se stal David Cameron v prosinci roku 2005. Do vůdčí pozice strany se postavils vizemi posílení pozice Konzervativců a s příslibem lepších zítřků. Jeho sny se staly skutečností s hned dalším volebním obdobím. Cameron se zaměřil na sociální strukturu strany, uvítal členské obsazení etnických menšin a většího procenta ženského zastoupení ve své straně.¹⁹²

Největším problémem, se kterým se současná britská vláda potýká, jsou dopady celosvětové ekonomické krize. Nutné jsou úpravy v rámci deficitu státního rozpočtu. Koaliční vláda se proto dohodla na reformách v oblasti daní. Jedná se zejména o snížení daní ze zisku firem, zrušení daně z nemovitosti.¹⁹³ Mezi další oblasti, kde jsou prováděny reformy je zdravotnictví, školství, ale také sociální systém. Vláda se zabývá také problematikou životního prostředí, usiluje o snižování emisí v ovzduší, podporuje ekologická opatření. Koaliční vláda se shodla také na uskutečnění referenda o změně volebního systému do Dolní sněmovny britského parlamentu. Výsledky však hovoří ve prospěch zachování současného volebního modelu. V rámci evropské politiky se Konzervativci i Liberální demokraté dohodli, že Spojené království i nadále nepřijme euro jako jednotnou evropskou měnu, a zachová si veškeré své pravomoci pouze v rámci Británie. Zlepšení situace po volbách 2010 se dočkali také nezaměstnaní, poptávka na trhu práce se díky provedeným reformám zlepšila.¹⁹⁴

4.2 Současné obsazení britské vlády

Vedle nejvyšších představitelů britské politické scény, Camerona a Clegga, se politická scéna dočkala velkých změn na nejvyšších postech vládních úřadů. Ministrem financí se stal jeden z nejbližších Cameronových přátel, člen Konzervativní strany John Osborne. Předním zájmem Osborna je dohled nad bankovními institucemi a daňová reforma. Ministrem zahraničních věcí se stal William Hague, předseda Konzervativní strany z let 1997-2001. Hague se zabývá převážně problematikou situace v Afghánistánu a bojem proti terorismu. Na post ministra spravedlnosti byl zvolen Kenneth Clark, zkušený člen parlamentu a konzervatívec, který vykonával vedoucí pozici již dříve v několika jiných ministerských resortech (například financí či školství). Ministryní vnitra se stala Theresa May. Členka CP

¹⁹¹ Carlton Communications je jedna z nejvlivnějších britských mediálních společností.

¹⁹² Oficiální stránky kanceláře britského premiéra [online]. *number10.gov.uk*, [cit. 2012-06-15]. Dostupné z: <http://www.number10.gov.uk/the-coalition/prime-minister-david-cameron-biography/>.

¹⁹³ Toto opatření se týká pouze kóupi první nemovitosti.

¹⁹⁴ Oficiální stránky kanceláře britského premiéra [online]. *number10.gov.uk*, [cit. 2012-06-10]. Dostupné z: <http://www.number10.gov.uk/news/structural-reform-plan-progress-may-2012/>.

se zabývá také rovnoprávným postavením žen ve společnosti a na trhu práce. Ministrem obrany je nyní Philip Hammond, který vystřídal skandály oslabeného Liama Foxe. Dříve se tento konzervativec angažoval například také ve funkci ministra dopravy. Do funkce ministra pro obchod, inovace a odborové záležitosti byl jmenován Vincent Cabel, člen Liberálně demokratické strany. Dalším ministrem z řad liberálních demokratů je Edward Davey, předseda ministerskému resortu pro energii a změnu klimatu. Ministrem zdravotnictví se stal Andrew Lasley, který v tomto resortu působil již dříve. Ministrem školství je další z členů Konzervativní strany- Michael Gove. Co se týče postavení žen ve vrcholné britské politice, jmenují ještě ministryni bez portfolia, Sayeedu Warsi. Warsi je členkou Konzervativní strany, je první muslimkou v britské vládě. Na dalších ministerských postech se nachází ještě tři zástupci Liberálních demokratů, zbylé pozice připadají členům Konzervativní strany. Vláda se v současnosti jeví jako stabilní a schopná spolupráce. Její další trvání se odhaduje až do konce tohoto volebního období, tedy do května roku 2015.¹⁹⁵

Závěr

Cílem této práce bylo charakterizovat politický systém Velké Británie. Analyzován byl historický vývoj, ale i dnešní podoba tohoto politického mechanismu, a to s přihlédnutím k historickým událostem, geografickým, ekonomickým, ale i sociálním podmínkám. Lze konstatovat, že daný cíl práce byl ve svém rozsahu naplněn

¹⁹⁵ Oficiální webové stránky Ministerstva zahraničních věcí České republiky [online]. *mzv.cz*, [cit. 2012-06-16]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/velka_britanie/politika/vnitropoliticka_charakteristika.html

Tato bakalářská práce je rozčleněna do čtyř hlavních kapitol. V první kapitole byly nastíněny souhrnné informace týkající se Velké Británie, historický vývoj tohoto území a jeho formování k dnešní podobě. Popsány byly také definice různých autorů, které se týkají tradičního ukotvení britského politického systému. Vyčleněny byly tři složky státní moci, jejich struktura, vlastnosti a složité mechanismy, na jejichž základě se celý systém jeví jako funkční demokratický celek. Vedle moci zákonodárné, výkonné a soudní bylo zpracována také problematika místní správy a v britské politice netradičně uplatňovaného referenda.

Druhá kapitola se věnuje volebnímu systému v rámci politického systému Velké Británie. Vytýčeny jsou významné momenty ve vývoji této instituce, vývoj volebního práva. Vysvětleny jsou důležité pojmy a druhy volebních systémů, vylíčena je také aktuální situace ohledně diskutovaných změn v rámci tohoto tématu. Zohledněny a srovnány jsou výsledky posledních dvou britských všeobecných voleb do Dolní sněmovny parlamentu, a to z let 2005 a 2010. V souvislosti s touto tematikou bylo využito metody srovnávání neboli komparace jednotlivých volebních preferencí.

Ve třetí kapitole jsme se zaměřili na stranický systém Velké Británie. Znázorněny jsou důležité mezníky ve vývoji tohoto systému, který ovlivnil řadu zemí celého světa. Představeny jsou nejdůležitější politické strany minulosti i současnosti, a to na národní, ale i regionální úrovni. Seznámili jsme se také s idejemi nejvlivnějších politických stran, jejich lídry a šancemi na současném poli britské politiky.

Čtvrtá kapitola se zabývá současnou situací na britské politické scéně. Formulovány jsou výsledky posledních všeobecných voleb a následná opatření, která byla na základě jednotlivých volebních preferencí vytvořena. Vyobrazen je také v britském politickém systému ojedinělý případ menšinové koaliční vlády, která v zemi v současnosti úřaduje. Vedle obsazení jednotlivých ministerských resortů je charakterizována osobnost britského premiéra, který stojí v čele britské vlády. Shrnuty jsou také současné politické tendence a úpravy, ve kterých se nynější vláda angažuje. Dané téma je velice obsáhlé, z důvodu zachování rozsahu práce proto mohou existovat ještě další otázky, které mohou být dále rozpracovány.

Prameny a literatura

ČERMÁK, V. a kol. *Pozvání do politologie*. 1. Vydání. Praha: Vyšehrad, 1994. 62s. ISBN 80-7021-078-8.

FIALA, P., PITROVÁ, M. *Evropská referenda*. 1. Vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005. 311s. ISBN 80-7325-051-9.

HLOUŠEK, V. a kol. *Politické systémy*. 1. Vydání. Brno: Barrister & Principal, 2011. 292s. ISBN 978-80-87474-23-5.

HLOUŠEK, V., KOPEČEK, L. *Politické strany*. 1. Vydání. Praha: Grada Publishing, 2010. 310s. ISBN 978-80-247-3192-6.

MORGAN, K. *Dějiny Británie*. 1. Vydání. Praha: Nakladatelství Lidových novin, 1999. 656s. ISBN 978-80-7106-432-9.

NOVÁK, M. *Systémy politických stran*. 1. Vydání. Praha: Slon, 1997. 275s. ISBN 80-85850-22-2.

ROUČEK, L. *Malá politologie*. 1. Vydání. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1993. 111s. ISBN 80-901301-86.

ROVNÁ, L. *Kdo vládne Británii?*. 1. Vydání. Praha: Slon, 2004. 280s. ISBN 80-86429-27-X.

ŘÍCHOVÁ, B. *Přehled moderních politologických teorií*. 1. Vydání. Praha: Portál, 2000. 303s. ISBN 80-7178-461-3.

ŘÍCHOVÁ, B. *Spojené království Velké Británie a Severního Irska*. In DVOŘÁKOVÁ, V., a kol. *Komparace politických systémů I*. 1. Vydání. Praha: VŠE, 2005. s.105-160. ISBN 80-245-0964-4.

ŘÍCHOVÁ, B. *Úvod do současné politologie*. 1. Vydání. Praha: Portál, 2002. 208s. ISBN 80-7178-628-4.

WASSON, E. *Dějiny moderní Británie*. 1. Vydání. Praha: Grada Publishing, 2010. 429s. ISBN 978-80-247-3267-1.

Elektronické zdroje

Oficiální webové stránky Ministerstva zahraničních věcí České republiky [online]. *mzv.cz*, [cit. 2012-06-16]. Dostupné z:

http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/velka_britanie/politika/vnitropoliticka_charakteristika.html.

Oficiální stránky kanceláře britského premiéra [online]. *number10.gov.uk*, [cit. 2012-06-10]. Dostupné z: <http://www.number10.gov.uk/news/structural-reform-plan-progress-may-2012/>.

Oficiální stránky kanceláře britského premiéra [online]. *number10.gov.uk*, [cit. 2012-06-15]. Dostupné z: <http://www.number10.gov.uk/the-coalition/prime-minister-david-cameron-biography/>.

Oficiální webové stránky BBC [online]. *bbc.co.uk*, [cit. 2012-06-15]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/shared/election2010/results/>.

CRACKNELL, R., McGUINNESS, F., RHODES, CH. *General Election 2010* [online]. [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: <http://www.parliament.uk/briefing-papers/RP10-36>.

Oficiální webové stránky Ulsterské unionistické strany [online]. *uup.org*, [cit. 2012-06-15]. Dostupné z: <http://www.uup.org/index.php/mlas.html>.

Oficiální webové stránky Strany Walesu [online]. *plaidcymru.org*, [cit. 2012-06-15]. Dostupné z: <http://www.english.plaidcymru.org/leader/>.

Oficiální webové stránky Skotské národní strany [online]. *snp.org*, [cit. 2012-06-15]. Dostupné z: <http://www.snp.org/media-centre/news/2010/aug/salmond-sets-sights-2011-election>.

Oficiální webové stránky parlamentu Spojeného království [online]. *parliament.uk*, [cit. 2012-28-05]. Dostupné z: <http://www.parliament.uk/get-involved/elections/referendum-on-the-alternative-vote/>.

Oficiální webové stránky britských labouristů [online]. *labour.org.uk*, [cit. 2012-06-14]. Dostupné z: http://www.labour.org.uk/history_of_the_labour_party_gb.

COOK, A. *A Party Of Change* [online]. *conservatives.com*, [cit. 2012-06-12]. Dostupné z: http://www.conservatives.com/People/The_History_of_the_Conservatives/20th_Century_Onwards.aspx.

Oficiální stránky kanceláře britského premiéra [online]. *number10.gov.uk*, [cit. 2012-06-10]. Dostupné z: <http://www.number10.gov.uk/history-and-tour/past-prime-ministers/>.

CRACKNELL, R., McGUINNESS, F., RHODES, CH. *General Election 2010* [online]. [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: <http://www.parliament.uk/briefing-papers/RP10-36>

MELLOWS-FACER, A. *General Election 2005* [online]. [cit. 2012-06-01]. Dostupné z: <http://www.parliament.uk/briefing-papers/RP05-33>.

Oficiální webové stránky parlamentu Spojeného království [online]. *parliament.uk*, [cit. 2012-28-05]. Dostupné z: <http://www.parliament.uk/get-involved/elections/referendum-on-the-alternative-vote/>.

Oficiální webové stránky České televize, [online]. *ceskatelevize.cz* [cit. 2012-28-05]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/174719-volici-vytrestali-britske-konzervativce/>.

Oficiální webové stránky Britské monarchie. Her Majesty The Queen [online]. *Diamantové jubileum* [cit. 2012-05-27]. Dostupné z: <http://www.royal.gov.uk/HMTheQueen/TheQueenandspecialanniversaries/TheQueensDiamondJubilee2012/TheQueensDiamondJubilee2012.aspx>.

PAYLING, S. J. Historický vývoj britského parlamentu [online]. *The history of parliament*, [cit. 2012-06-02]. Dostupné z: <http://www.historyofparliamentonline.org/periods/medieval>.

FARRELL, S. Historický vývoj britského parlamentu, Irsko [online]. *The history of parliament*, [cit. 2012-06-05]. Dostupné z: <http://www.historyofparliamentonline.org/volume/1820-1832/constituencies/dublin>.

Oficiální stránky kanceláře britského premiéra [online]. *number10.gov.uk*, [cit. 2012-05-06]. Dostupné z: <http://www.number10.gov.uk/past-prime-ministers/gordon-brown/>.

Central Intelligence Agency. Spojené království Velké Británie a Severního Irsku [online]. *The World Factbook*, [cit. 2012-28-05]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/uk.html>.

ZROSTLÍK, D. Stranický systém- Spojené království Velké Británie a Severního Irsku [online]. *E-polis.cz*, [cit. 2012-06-10]. Dostupné z: <http://www.e-polis.cz/komparace/222-stranicky-system-spojene-kralovstvi-velke-britanie-a-severniho-irska.html>.

Oficiální webové stránky parlamentu Spojeného království [online]. *parliament.uk*, [cit. 2012-27-05]. Dostupné z: <http://www.parliament.uk/business/commons/governance-of-the-house-of-commons-/house-governance-structure/>.

Oficiální webové stránky parlamentu Spojeného království [online]. *parliament.uk*, [cit. 2012-27-05]. Dostupné z: <http://www.parliament.uk/mps-lords-and-offices/government-and-opposition/her-majestys-government/>.

Seznam použitých zkratk

CP- Conservativ and Unionistic Party

DUP- Democratic Unionist Party
EHS- Evropské hospodářské společenství
ES- Evropské společenství
EU- Evropská unie
LibP- Liberal Party
LP- Labour Party
OSN- Organizace spojených národů
SDP- Social Democratic Party
SLD- Social and Liberal Democrats
SNP- Scottish National Party
USA- United States of America
UUP- Ulster Unionist Party

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Veronika Michálková
Katedra:	Společenských věd, PdF UP Olomouc
Vedoucí práce:	Mgr. David Hampl, Ph.D.
Rok obhajoby:	2012

Název práce:	Politický systém Velké Británie
Název v angličtině:	The Political System of Great Britain
Anotace práce:	Tématem bakalářské práce je politický systém Velké Británie. Práce je rozdělena do čtyř kapitol, které se zabývají charakteristikou britského politického systému, jeho historickým kontextem, volebním systémem a stranickým systémem Velká Británie. Pozornost je věnována také současné politické situaci v zemi.
Klíčová slova:	politický systém, Velká Británie, stranický systém, volební systém
Anotace v angličtině:	The bachelor thesis deals with the political system of Great Britain. The thesis is divided into four chapters which focus on the characteristics of the british political systém, its historical background and its electoral system and the systém of political parties. The current situation is summarized in the last chapter.
Klíčová slova v angličtině:	the political system, Great Britain, system of political parties, electoral system
Přílohy vázané v práci:	0
Rozsah práce:	54 stran
Jazyk práce:	Český jazyk